

Postoje ke střídavé péči – rodiče versus děti

Bc. Sabina Handlová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Sabina Handlová**
Osobní číslo: **H140225**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Postoje ke střídavé péči – rodiče versus děti**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti sociologie rodiny, rodinného práva a sociálně právní ochrany dětí.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se ke střídavé péči, postojům dítěte a rodičů.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou kazuistik.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: Public promotion, 2008. ISBN 978-80-87182-15-4.

KLIMEŠ, Jeroným. Partneři a rozchody. Praha: Portál, 2005. Psychologie (Portál). ISBN 80-7367-045-3.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠŤÁK. Kontakt s dětmi po rozvodu: jak nepřijít o dítě. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6.

NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: zájem dítěte především. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

TRÁVNÍČEK, Milan. Střídavá péče. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-596-1.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14. 9. 2017

..... *Blanková*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Cílem diplomové práce je zjistit postoj rodičů a dětí ke střídavé péči jako alternativě porozvodového uspořádání péče o nezletilé dítě. V diplomové práci je kladen důraz na odlišení střídavé péče od ostatních zákonem umožněných způsobů péče o nezletilé dítě a to jak výlučné péče matky, výlučné péče otce, tak společné péče. Teoretická část je zaměřena na to, co je to rodina, jaké jsou její funkce, jaká je role matky a otce. Poté se zaměřujeme na rozvod a jeho příčiny. Jaký vliv má rozvod na dítě a také, jaké jsou výhody a nevýhody střídavé péče. V praktické části se budeme zabývat kazuistikami střídavé péče, provedené kvalitativní metodou doplněnou dotazníkem sestaveným pro rodiče i nezletilé děti.

Klíčová slova: Dítě, rodiče, rozvod, střídavá výchova, postoj, klady a zápory

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The purpose of this master's thesis is to find out the attitude of parents and children on an alternate care of minor children after divorce.

This master's thesis emphasizes an alternate care distinction from the other ways of childcare enabled by law. Especially mother's father's and their common care.

The theoretical part is focused on family, its functions and the role of mother and father. Then it focuses on a divorce, its reasons and divorce influence on child. Also it deals with the advantages and disadvantages of alternate care.

In the practical part there are described casuistry of alternate care, which are done by qualitative method and questionnaire created both for parents and minor children.

Keywords: Child, parents, divorce, sharp care, attitudes, positives and negatives

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PhDr. Heleně Skarupské, PhD. Za věcné připomínky, odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala.

„Čím jsou partneři zralejšími osobnostmi, tím menší mají potřebu se rozcházet a tím spíše najdou nějaký společný modus vivendi. Pokud se přesto rozejdou, bývají jejich rozchody kultivované, důstojné, chránící děti i sebe navzájem. Rozchod sám pak má vážný a pochopitelný důvod, je rychlý, neprovázejí ho manipulace ani válka o majetek a děti.“

PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, PhD.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
1 ZÁKLADNÍ POJMY	13
1.1 RODINA	13
1.1.1 DEFINICE RODINY	14
1.1.2 FUNKCE RODINY	15
1.1.3 RODIČOVSKÉ ROLE - ROLE MATKY A ROLE OTCE.....	15
2 ROZVOD	17
2.1 DRUHY POROZVODOVÉ PÉČE	18
2.1.1 VÝHRADNÍ PÉČE	19
2.1.2 SPOLEČNÁ PÉČE.....	19
3 STRÍDAVÁ PÉČE	21
3.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA	22
3.2 PODMÍNKY A PŘEDPOKLADY PRO STRÍDAVOU PÉČI	22
3.3 VÝHODY A NEVÝHODY STRÍDAVÉ PÉČE	23
4 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	26
4.1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	26
4.1.1 KOLIZNÍ OPATROVNÍK SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ.....	27
4.1.2 SPOLUPRÁCE ODDĚLENÍ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ S DALŠÍMI INSTITUCEMI.....	28
5 POSTOJE KE STRÍDAVÉ PÉČI	29
5.1 PROBLEMATICKÉ POSTOJE RODIČŮ KE STRÍDAVÉ PÉČI	29
5.2 DŮVODY VEDOUcí RODIČE K SOUHLASU SE STRÍDAVOU PÉČÍ	29
5.3 JAK VNÍMAJÍ STRÍDAVOU PÉČI DĚTI	30
6 STATISTIKA STRÍDAVÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE	32
6.1 ROZHODNUTÍ SOUDŮ V ŘÍZENÍ O NEZLETILÝCH DĚTECH-PRVNÍ ROZHODNUTÍ O VÝCHOVĚ DÍTĚTE	32
6.2 ROZHODNUTÍ SOUDŮ V ŘÍZENÍ O NEZLETILÝCH DĚTECH PRO PŘÍPAD ROZVODU (PO ROZVODU MANŽELSTVÍ)	35
7 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	38
8 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	41
8.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE	41
8.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	42
8.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	42
8.4 METODA ANALÝZY DAT	43
9 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	45

9.1	ANALÝZA STŘÍDAVÉ PÉČE DLE POHLAVÍ NEZLETILÉHO DÍTĚ- TE.....	45
9.2	ANALÝZA STŘÍDAVÉ PÉČE DLE VĚKU NEZLETILÉHO DÍTĚTE.....	46
9.3	ANALÝZA STŘÍDAVÉ PÉČE DLE VZDÁLENOSTI BYDLIŠTĚ RO- DIČŮ.....	47
9.4	ANALÝZA STŘÍDAVÉ PÉČE DLE INFORMOVANOSTI.....	48
9.5	ANALÝZA STŘÍDAVÉ PÉČE Z HLEDISKA VHODNOSTI A NE- VHODNOSTI.....	48
9.5.1	SROVNÁNÍ KAZUISTIK Z HLEDISKA VHODNOSTI A NEVHODNOSTI STŘÍDAVÉ PÉČE	49
9.5.2	DOTAZNÍK K ANALÝZE STŘÍDAVÉ PÉČE	51
10	INTERPRETACE VÝSTUPŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	58
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	64
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
	SEZNAM SCHÉMAT	68
	SEZNAM GRAFŮ	69
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Pro diplomovou práci jsme vybraly téma Postoje ke střídavé péči - rodič versus děti. Cílem práce je poskytnout informace týkající se všech forem péče o nezletilé děti jako je výlučná péče jednoho z rodičů, střídavá péče o nezletilého, popřípadě společná péče rodičů nebo péče jiné fyzické osoby než rodiče. Také se budeme snažit objasnit pozitivní i negativní dopady střídavé péče.

Dané téma jsme zvolily z toho důvodu, že pracuji jako referent sociálně-právní ochrany dětí. Proto je mi téma střídavé péče s ohledem na mou profesi velmi blízké. Také si myslím, že právě díky této profesionální zkušenosti je možno porovnat oblast teoretickou, zaštitěnou dostupnou literaturu a porovnat toto s vlastní praktickou zkušeností z této oblasti.

V teoretické části práce se v jednotlivých kapitolách zaměříme objasnění jednotlivých pojmů, souvisejících právě s problematikou střídavé péče. V první kapitole se budeme zabývat pojetím rodiny. Toto téma tedy podrobněji definujeme v první kapitole práce, kdy poukážeme na definici rodiny, její funkci a budeme se zabývat i rodičovskými rolami v rodině. Druhá kapitola objasňuje problematiku rozvodu, důvody a druhy rozvodu, což je v současné době celospolečenský jev, s ohledem na to, že v České Republice se rozvodovost v posledních letech velmi značně zvýšila. Také v této kapitole zmíníme typy porozvodové péče jako je péče výhradní či společná. Klíčovým tématem naší práce bude třetí kapitola, v níž se specificky zaměříme na typ střídavé péče. Popíšeme právní úpravu vztahující se k této problematice, podmínky a předpoklady, pozitiva i negativa daného typu péče. V další kapitole se poté podrobněji zaměříme na postoje rodičů vedoucí ke střídavé péči. Zde se zaměříme převážně na postoje dětí ke střídavé péči a také důvody rodičů, které k souhlasu se střídavou péčí rodiče vedou. Pátá kapitola bude zaměřena na statistiku střídavé péče v České Republice. Jednak jako prvotního typu péče, při úpravě poměrů k nezletilému dítěti a také jako k preferovanému typu péče po rozvodu manželství.

V praktické části práce budeme analyzovat na ukázce tří případových studií na základě výběru dle faktorů – věku, pohlaví, typu a vhodnosti péče, informovanosti o daném problému, dále o průběhu a prognóze dané střídavé péče v praxi. Případové studie byly vybrány a zpracovány se souhlasem o poskytnutí informací rodičů těchto dětí.

Metodou praktické části práce bude kvalitativní forma. S ohledem na to, že „lidský příběh – příběh dítěte a jeho rodiny“ není možno pouze obecně kvantifikovat, je třeba vzít v potaz, že každá z těchto kazuistik, je příkladem „tailoringu – tedy je šitá na míru“, kdy je třeba zohledňovat individuálnost každého dětského „klienta“ i jeho rodiče. Po této analýze bude následovat zhodnocení výsledků, závěrečná diskuze.

V závěru práce také bude promítnut vlastní názor na danou problematiku střídavé péče v porovnání s vhladem teoretické části práce a výsledky praktické části práce.

Domníváme se, že daná práce může rozšířit informovanost a osvětu v dané oblasti, může být praktickým přehledem pro odbornou i laickou veřejnost. Výstupy této práce mohou být také použity pro podrobnější vhlad do této problematiky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

První kapitola je věnována základním pojmům, které si objasníme. Především je zaměřena na pojem rodiny, definici rodiny, funkci rodiny, roli matky a otce.

1.1 Rodina

Dle Bakaláře a kol. (rok 2006, s. 7) „rodina je a zůstává, přes všechny dlouhodobé i pomíjivé proměny své vnější formy, prostředím klíčovým pro vývoj dětí“.

Co je vlastně rodina? Jak můžeme rodinu definovat? Definice rodiny má mnoho podob.

Rodinu můžeme podle Máchové (rok 1970) rozčlenit podle pěti základních poznávacích znaků a vlastností:

- 1) Rodina je společensky schválenou formou stálého soužití.
- 2) Rodina se skládá z osob, které jsou navzájem spojeny tím, co vládoucí zvyk uznává za svazky krve, manželství anebo adopce.
- 3) Členové rodiny ve většině případů bydlí pod jednou střechou.
- 4) Členové rodiny mezi sebou spolupracují v rámci společensky uznané dělby rolí, kdy nejdůležitější role spolupráce je výchova a výživa dětí.
- 5) Členy rodiny lze určit. Jedná se o skupinu osob spojených svazky manželství, krve nebo adopce, která společně bydlí a uvnitř skupiny postupuje podle společensky určené a uznané dělby rolí a společensky významného úkolu.

V dnešní době je rozlišováno několik typů rodin. Dle Máchové (rok 1970) se jedná o tyto typy rodin:

- 1) Nukleární rodina, kdy se jedná o bezprostřední skupinu osob sestávající z otce, matky a dětí, kteří bydlí společně.
- 2) Rozšířená rodina, kdy tato zahrnuje další osoby- příbuzné, jako jsou prarodiče, strýcové a tety, bratrance a sestřenice, aj. Tato skupina se označuje pojmem příbuzenstvo neboli rod.
- 3) Orientační rodina je rodina, ve které se určitý člen narodí.

4) Rodina rozmnožující je rodina, kterou člověk vytváří uzavřením manželství.

Rodina je svazek muže a ženy a jejich dětí, Je to svazek založený na biologickém základě. Manželský pár bez dětí není pravá rodina, i když se někdy místo o bezdětných manželstvích mluví o bezdětných rodinách. Za rodinu se tedy obvykle považují osoby spojené vztahem rodiče – děti, uvádí autorka Máchová (rok 1970, s. 61).

1.1.1 Definice rodiny

Dle Giddense (rok 1999) rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.

Výrost (rok 1998, s. 304) definuje rodinu následovně: *„Rodina je biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí“*.

Langmeier, Kňourková (rok 1984, s. 62) definují rodinu následovně: *„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně“*.

Máchová definuje rodinu takto (rok 1970, s. 27): *„Rodina je sociální skupina charakteristická společným bydlištěm, ekonomickou kooperací a reprodukcí. Zahrnuje dospělé osoby obou pohlaví, z nichž zejména dvě žijí v sociálně uznané formě sexuálních vztahů, a jedno nebo více dětí, vlastních nebo adoptovaných, vzniklých ze sexuálně zralých dospělých.“*

Z výše uvedených definic vyplývá, že rodina je společenství lidí, svazek dvou rovnoprávných partnerů, společenská jednotka, která vzniká na základě manželského a pokrevního svazku a představuje komplex specifických vztahů mezi mužem s ženou, mezi rodiči a dětmi, rodinou a společností. Rodina je specifický typ malé sociální skupiny, která je charakteristická tím, že plní určité funkce, plní je nejen vůči sobě samé, ale i vůči

společnosti. V naší diplomové práci vycházíme nejvíce z definice od Giddense, kdy jeho definice je nám nejbližší.

1.1.2 Funkce rodiny

Rodina je základní jednotkou společnosti a státu, jak bylo uvedeno výše. Funkce rodiny můžeme podle Výrosta (rok 1998) rozdělit do následujících čtyř skupin, i přes nejednotnost v přístupech jednotlivých autorů k funkcím rodiny:

- α) Biologicko- erotická (reprodukční)- tzv. přivedení dítěte na svět a zajištění podmínek pro další zdravý vývoj dítěte. Tato funkce v dnešní době ztrácí na významu, jelikož přichází děti na svět i mimo manželství.
- β) Ekonomicko- zabezpečovací (materiální)- rodiče nesou zodpovědnost za zajištění dítěte po materiální stránce. Velkou úlohu zde má i stát (příspěvky vyplácené Úřadem práce, stipendia, aj.)
- γ) Emocionální- jedná se o funkci, která je nejdůležitější, nenahraditelná. Tato funkce se zakládá na vazbách v rodině, tvorbě charakteru dítěte, emocionálního prostředí. Uskutečňuje se zejména mezi manžely, rodiči a dětmi navzájem. Pokud v rodině chybí emocionální funkce, často dochází v rodině k deprivaci či frustraci.
- δ) Výchovná- jde o zařazení dítěte do společnosti, tzv. socializaci. V rámci výchovné funkce rodina dítěti předává hodnoty a kulturní tradice, kdy se snaží rodina dítěti vštípit tzv. zásady slušného chování. Rodina projevuje o dítě zájem, rozvíjí jeho předpoklady a nadání.

1.1.3 Rodičovské role - role matky a role otce

Rodičovské role jsou důležitou součástí identity člověka. Početím dítěte a poté jeho narozením člověk uspokojuje mnohé psychické potřeby a ztotožňuje se s ním. Rodiče jsou s dítětem citově svázáni, mají k němu určitě povinnosti. Tak jako rodič ovlivňuje identitu dítěte, tak i dítě ovlivňuje identitu rodiče. (Smith, rok 2004)

„Rodina je pro dítě již v útlém věku velmi důležitá i tím, že mu poskytuje ochranu a bezpečnost. Zajišťuje mu nejen potravu, hygienu, klid, ale je pro ně i zdrojem pocitu jistoty, který je pro celý jeho další vývoj neobyčejně významný. Vliv rodičů na vývoj dítěte

postupně stále sílí. Otcova autorita se často vyvíjí poněkud jinak než matčina. Zatímco matka mívá zpravidla hlubší vliv na citový vývoj dítěte, otec si získává dítě často tím, že mu dovede mnoho věcí názorně vysvětlit, že mu přístupně přibližuje svět techniky a různých zajímavých dovedností. (Vodák, rok 1964, s. 14)

Dle Vodáka (rok 1964, s. 13) „*oba rodiče mají teda v životě dítěte důležitou úlohu: v nich dítě nachází své první vzory, které napodobuje, od nich se učí základním návykům.*

Dítě potřebuje pro svůj rozvoj matku i otce, jejich společnou péči, která dítěti vytváří stabilní rodinné prostředí. (Brtníková, rok 1991)

2 ROZVOD

Rozvod manželství nebo rozpad rodiny vždy představují jedno z nenáročnějších období pro rodiče a děti. Často se tato situace dotýká i širší rodiny a okolí. Rozpad rodiny zasahuje do všech oblastí života jedince, ať už se jedná o aspekty sociální, etické, právní, emoční, ale i psychologické. Jedná se o období, které je naplněné stresem a frustrací důležitých lidských potřeb, kdy důsledky rozpadu rodiny mohou ovlivňovat účastníky po celý zbytek života.

Rozvod manželství u nás není ojedinělým jevem, naopak se v literatuře uvádí, že v současné době polovina manželství končí rozvodem. Obdobná situace je i u nesezdaných párů, kterým v rozpadu rodiny nebrání žádné formální překážky.

„průměrné trvání manželství nedosahuje ani deseti let a vztahy nesezdaných partnerů trvají ještě kratší dobu. V důsledku toho existuje vysoký podíl dětí, které prožívají rozchod rodičů. Poměrně často se stává, že před definitivním rozchodem jeden partner odejde a vrátí se, někdy i několikrát, a partneři vyhledávají pomoc manželských poraden.“ (Smith, rok 2009, s. 15)

Nejčastější příčiny rozvodu manželství nebo rozpadu rodiny se uvádějí rozdílnosti povah, názorů a zájmů partnerů, nevěra, alkoholismu, nezájem o rodinu, aj.

„Rozpad manželství kde jsou děti (úplně stačí jedno), je ztrátou pro všechny, je to selhání spojené se strádáním. Nic na tom nemění skutečnost, že rozvod bývá provázen pocity úlevy, že nabízí šanci osvobodit se od strastiplného soužití naplněného zlobou, nepřátelstvím, krutými hádkami, nenávistným mlčením.“ (Plaňava, rok 1994, s. 37)

Rozvod manželství nebo rozpad rodiny můžeme dělit do třech fází (Matějček, Dytrych, rok 2002):

- 1) Manželský (rodinný) nesoulad - vzniká z více či méně podstatných rozporů mezi partnery, ve kterých se prokazuje snížená schopnost najít vhodné kompromisy a schopnost rozpory řešit. Jedná se o běžný nesoulad, který přechází v menší části případů v manželský (rodinný) rozvrat.
- 2) Manželský (rodinný) rozvrat - jde o podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí (ekonomické, emoční, výchovné). Tento rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý, kdy v některé ze svých fází může přejít v rozvod.

3) Rozvod - je formálním právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. § 24 odst. 1) uváděl, že „soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití, bere přitom v úvahu příčiny rozvratu manželství.“ V Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. § 755 odst. 2a) manželství nemůže být rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu „ se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu manželství.“

„V tomto případě musí být soudně rozhodnuto o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu manželství, které vydá soud v řízení podle § 176 občanského soudního řádu. „Připojí-li se manžel k návrhu na rozvod manželství, který podá druhý z manželů, soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr dosáhnout rozvodu, je pravdivé a pokud manželé, kteří jsou rodiči nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, se dohodli na úpravě poměrů tohoto dítěte pro dobu po rozvodu manželství a soud jejich dohodu schválil.“ (Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. § 757 odst. 1b)

2.1 Druhy porozvodové péče

Před rozvodem manželství nebo rozpadu rodiny musí být rozhodnuto o poměrech nezletilého dítěte v době po rozvodu manželů. Pro rodiče a nezletilé dítě to znamená, že se musí předem vyřešit, kdo bude dítě vychovávat, jakou výší výživného se budou rodiče podílet, případně jak bude stanoven styk dítěte s rodičem, kterému nebude dítě svěřeno do výchovy.

Dle Matouška a kol. (rok 2015) lze rozlišit tři hlavní uspořádání porozvodové péče o děti: výhradní péči matky a „navštěvujícího“ otcem výhradní péči otce s „navštěvující“ matkou a společnou (střídavou péčí), kdy dítě pobývá střídavě v péči matky s otce. U nás byl institut společné a střídavé péče zaveden v roce 1998 novelou zákona o rodině.

Tato kapitola bude zaměřena na výhradní péči matky nebo otce a společnou péči. Střídavá péče je hlavním tématem, proto bude popisována v samostatné kapitole, která bude následovat.

2.1.1 Výhradní péče

V současné době je ve zhruba 73% všech případů nezletilé dítě svěřeno do výlučné péče matky, zhruba 6,5% případů je nezletilé dítě svěřeno do výlučné péče otce a v 14% případů je nezletilé dítě svěřeno do společné či střídavé péče obou rodičů. (Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech [online], 2016, [cit. 2016-12-12], dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>)

Ze statistiky vyplývá, že nejčastější právní úpravou poměrů u nezletilého dítěte je jeho svěření do výlučné péče jednoho z rodičů. Ve většině případů je dítě svěřeno do péče matky. Je tomu tak zvláště u dětí v útlém věku, kdy je potřeba přímá a soustavná výchovná péče matky o dítě žádoucí. Otci bývají děti svěřeny do péče jen ve výjimečných případech, jako jsou nějaké nepříjemnosti matky (alkoholismus, závislost na návykových látkách), nezájem matky o dítě, neschopnost se o dítě postarat. Důležité je neopomenout ve výchově nezletilých dětí rozvedených rodičů upravit styk s tím s rodičů, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče. Ne vždy se musí styk rodiče s dítětem stanovovat právní cestou, pokud jsou rodiče schopni se dohodnout, je na jejich vzájemné dohodě, jak styk rodiče s dítětem bude probíhat. V případech, kde se dá předpokládat, že k dohodě rodičů ohledně styku s dítětem nedojde, může být styk právně upraven. (Vodák, 1964)

2.1.2 Společná péče

Společná péče je velmi málo využívanou formou péče, kdy se o dítě po rozvodu manželství (rozchodu) starají oba rodiče stejnou měrou. Dle Občanského zákoníku č. 89/2012 § 907 odst. 1) „soud může svěřit dítě do společné péče. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.“ V Občanském zákoníku č. 89/2012 § 906 odst. 2) „soud může rozhodnout i tak, že schválí dohodu rodičů, ledaže je zřejmé, že dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti není v souladu se zájmem dítěte.“ Soud může tedy společnou péči schválit pouze, pokud rodiče uzavřeli mezi sebou dohodu o společné péči, která je v souladu se zájmem dítěte. V žádném případě není soud povinen schválit dohodu rodičů, která není v zájmu dítěte.

Společná péče je velmi výjimečným modelem, přichází v úvahu jen tehdy, kdy spolu rodiče žijí v jednom domě či bytě s úmyslem takto bydlet i v blízké době. Společnou péči lze také nařídit i v případě, že rodiče společně nežijí, ale bydlí alespoň v nejbližším okolí. Společnou péči můžou rodiče praktikovat i v případech, kdy nezletilé dítě nabude v brzké

době zletilosti a rodiče proto považují za zbytečné soudit se o péči o nezletilé dítě a výživné na tak krátkou dobu. (Francová, rok 2008)

3 STŘÍDAVÁ PÉČE

Střídavá péče se může definovat jako péče, při které nezletilé dítě střídavě pobývá po určité časové období u jednoho z rodičů a poté ve stejném časovém rozmezí u druhého z rodičů. Soudem jsou současně v těchto časových úsecích vymezeny práva a povinnosti obou rodičů. (Hrušáková, rok 2001)

„Střídavá péče je vhodná pro rodiče, kteří jsou schopni zachovat výchovnou koalici, kooperovat.“ (Matoušek a kol, rok 2015, s. 33)

Střídavá péče je v současné době dost vyhledávaná forma péče, i přes to, že je vnímána velmi rozporuplně. Podle našeho názoru by měla střídavá péče přispět k úspěšnému vyrovnání se dítěte s rozvodem (rozchodem) rodičů a zajištění dítěti kontakt s oběma rodiči za podmínky, že rodiče jsou schopni spolu komunikovat. Podle našeho názoru je komunikace v této formě péče velmi důležitá, jelikož si rodiče musí mezi sebou sdělovat informace, týkající se dítěte, které se udály v době, kdy dítě bylo u jednoho z rodičů. Při střídavé péči se rodiče společně podílejí na výchově dítěte, na rozhodování o podstatných záležitostech dítěte, rovnoměrně se podílejí i o čas, který dítě s rodiči tráví.

V nálezu ve věci spisové značky Ústavního soudu 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, Ústavní soud judikoval, že *„v případě rozhodování o svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěření dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, který vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte právě toto jiné řešení. Obecné soudy tak nemohou střídavou péči vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.“*

K právům rodičů na péči o dítě Ústavní soud v nálezu ve věci spisové značky I. Ústavní soud 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, uvádí: *„Je nutno vycházet z premisy, že na péči o děti mají zásadně stejné právo oba rodiče. Toto právo je plně naplněno tehdy, pokud každý rodič má možnost o dítě pečovat po stejnou dobu jako rodič druhý. Případné odchylky od tohoto pravidla musí být odůvodněny ochranou nějakého jiného, dostatečně silného legitimního zájmu.“*

3.1 Právní úprava

Dřívější zákon o rodině č. 94/1963 ust. § 26 odst. 1) uváděl že „*Před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu*“, k němuž tato novela zákona připojila odstavec 2) „*jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, soud může svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.*“

Současná právní úprava zakotvuje střídavou péči v Občanském zákoníku č. 89/2012 § 907 odst. 1) „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče, soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte. Má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili.*“

3.2 Podmínky a předpoklady pro střídavou péči

Podmínky a předpoklady pro střídavou péči jsou vymezeny v Občanském zákoníku č. 89/2012 ust. § 907 odst. 2), kdy „*při rozhodování o svěřením do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte. Soud přitom bere ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám.*“

Střídavou péči je možno aplikovat pouze v případech konsenzuálního rozchodu, tedy v případech, kdy pár se rozchází po „vzájemné dohodě“. Takový pár má vhodné předpoklady pro střídavou výchovu, která bude skutečně přínosná pro dítě. (Klimeš, rok 2005)

Pro fungování střídavé výchovy je nutná schopnost pravidelné a věcné komunikace mezi rodiči. Tato zdánlivě jednoduchá schopnost pro většinu rozvádějících se rodičů znamená často vynaložení velkého úsilí k překonání antipatie vůči druhé rodiči. Rodiče by spolu měli dokázat komunikovat a domluvit se na základních věcech týkajících

se dítěte. Za základní věci lze považovat záležitosti týkající se trvalého bydliště dítěte, kde bude dítě navštěvovat školní zařízení, financování potřeb dítěte, např. jak budou hrazeny platby za školní pomůcky, kroužky, aj. Rodiče by dále měli být schopni se setkávat, spolupracovat a informovat druhého rodiče o věcech, které se staly v době, kdy bylo dítě u druhého rodiče.

„Absence kvalifikované komunikace mezi rodiči - tedy neexistence schopnosti toho kterého rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem není překážkou střídavé výchovy. V opačném případě by k eliminaci střídavé výchovy stačilo pouze jednostranné, iracionální, svévolné, účelové odmítání kvalifikované komunikace rodiče, který má dítě ve své výlučné péči, s druhým rodičem. V takovém případě by šlo ve své podstatě o zneužití postavení rodiče (výlučně) vychovávajícího dítě, o zneužití jeho základního práva vychovávat své dítě dle čl. 32 odst. 4 Listiny.“ Viz. nález I. Ústavního soudu 266/10, I. Ústavní soud 2661/10.

„Špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Proto ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů neměly na zlepšení komunikace vliv, mohou soudy střídavou péči vyloučit. Musí přitom zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace, a zohlednit toto zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z rodičů. Dítě by pak mělo být svěřeno do péče právě toho z rodičů, který je ochotný s druhým z rodičů komunikovat a nebránit mu ve styku s dítětem.“ Viz nález I. Ústavního soudu 1554/14, bod 32.

Dle našeho názoru je střídavá výchova vhodná pouze pro ty rodiče, kteří spolu vzájemně komunikují a jsou schopni se mezi sebou domlouvat na věcech, týkajících se nezletilého dítěte. Rodiče by neměli zatahovat nezletilé dítě do svých konfliktů, neměli by problémy řešit prostřednictvím nezletilého dítěte. Rodiče si často neuvědomují, že situaci mezi nimi si nezletilé děti velmi dobře uvědomují.

3.3 Výhody a nevýhody střídavé péče

Střídavá péče po rozvodu manželství (rozchodu) jako jedna z forem uspořádání s sebou nese své výhody a nevýhody. Při studiu problematiky týkající se střídavé péče jsme narazily na rozdílné názory k této formě péče, ať už ze strany odborníků nebo laické veřejnosti. Většina odborníků se shoduje na tom, že střídavá péče při splnění určitých

podmínek, které jsou nezbytné pro to, aby střídavá péče probíhala úspěšně, je pro dítě vhodným typem péče. Dle Matějčka a Dytrycha (rok 2002, s. 128) je to „*viděno očima dítěte, situace, kdy se rodiče vlastně ani rozvádět nemuseli. Všechno kromě společné domácnosti rodičů je zde dítěti zachováno, ani jednoho z rodičů dítě neztrácí.*“

„*Psycholog Tomáš Novák vidí velký přínos tohoto typu péče v omezení pocitu ztráty, a tím i zvýšení sebeúcty dítěte. Při střídavé péči jsou rovněž zachovány prvky mužského a ženského výchovného přístupu a možnost komunikace s mužským i ženským rodičovským vzorem.*“ (Špaňhelová, rok 2005, s. 1-4)

S výše uvedeným také souvisí formování si identity člověka a příležitost pro vytváření své společenské a sexuální role. „*Dítě ke svému vývoji potřebuje jasné vidět možné příklady chování i jednání v konfliktních situacích od muže, tak i od ženy. Poté má schopnost se tímto vzorem buď ztotožnit, nebo se na základě vlastní zkušenosti, kterou prodělalo s otcem i matkou, rozhodnout, že se takovým způsobem nikdy chovat nechce, Dítě tak získává obraz toho, jak si představuje, že jednou bude vypadat a bude se chovat jeho partner.*“ (Špaňhelová, rok 2005, s. 5)

„*Jednou z výhod, které z tohoto výchovného modelu vyplývají i pro samotné rodiče dítěte, je skutečnost, že rodič není na všechny povinnosti a rozhodování sám, což mu může přinášet určitou úlevu a odpočinek, který péči o dítě zefektivní. Další výhodou střídavé péče je více volného času pro každého z rodičů, neboť rodič může využít období, kdy dítě pobývá u druhého rodiče k tomu, aby se naplno věnoval svému zaměstnání, zvyšování si kvalifikace, studiu, koníčkům, aj. Umožní mu to také trávit více času s přáteli, chodit do společnosti, aj.*“ (Warshak, rok 1995, s. 179)

Nevýhodou střídavé péče, která je nejčastěji zmiňovaná, je neustálé stěhování dítěte z jednoho domova do druhého. Mnoho odborníků poukazuje na to, že děti potřebují stálé prostředí, jelikož při pravidelném střídání domácnosti di dítě připadá jako návštěvník bez domova, kdy neustálá změna je pro dítě stresující.

Jednou z nevýhod střídavé péče je uváděna i nejednotnost při výchově dítěte. „*Každý z rodičů má více či méně odlišný výchovný styl. Co je u otce dovoleno, může být u matky zakázáno a naopak. V tomto směru je velmi důležitá komunikace a spolupráce rodičů, kdy musí být oba rodiče přesvědčeni, že střídavá výchova je přijatelná pro další život dítěte a není jen pokračováním jejich porozvodového boje.*“ (Novák, rok 2010, s. 13)

Jako nevýhodu střídavé péče mohou děti brát i fakt, že mají malý vliv na svůj časový harmonogram, nemohou se rozhodovat, kdy, kde a s kým budou trávit svůj volný čas. Samozřejmostí jsou i kamarádi, ne vždy funguje střídavá péče ve stejném městě nebo okolí. Střídavá péče může být i vzdálená, což pro dítě znamená začlenit se do dvou různých škol, kroužků, kolektivů, aj.

Z výše uvedeného vyplývá, že střídavá péče má mnoho pozitiv, ale i negativ. Ke střídavé péči bychom měli přistupovat individuálně, není vhodná pro všechny rodiny. Střídavá péče vyžaduje spoustu tolerance, důvěry a schopnosti komunikace mezi rodiči. Důležité je si uvědomit, že každé dítě je jedinečné a to, co vyhovuje jednomu dítěti, může jinému ublížit.

4 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní a újezdní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, Úřad práce České republiky. Krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Nejvíce povinností v sociálně-právní ochraně dětí a jejich rodičů mají obecní úřady s rozšířenou působností. (Matoušek, rok 2008).

V zákoně o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. § 1) „*Sociálně právní ochranou dětí se rozumí zejména:*

- a) *Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) *Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) *Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) *Zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“*

Sociálně-právní ochrana dětí je zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, kdy podle § 2 tohoto zákona se dítětem rozumí nezletilá osoba. Votavová (rok 2008) ve své publikaci uvádí, že podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem každá lidská bytost mladší osmnácti let.

4.1 Sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany dětí

Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. § 109 definuje sociálního pracovníka tak, že „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.“*

V souladu se zákonem o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí zaměřuje na preventivní a poradenskou činnost, vyžaduje-li to zájem na výchově nezletilého dítěte, přistupuje

k výchovným opatřením, pořádá případové konference, vyhodnocuje situaci dítěte a vypracovává individuální plán ochrany dítěte, řeší výchovné problémy a trestnou činnost nezletilých a mladistvým, vykonává funkci kolizního opatrovníka nebo poručníka. Sociální pracovník sociálně-právní ochrany dětí by měl dle Matouška (rok 2005) *„aktivně vyhledávat ohrožené děti a na rodiče působit tak, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.“*

4.1.1 Kolizní opatrovník sociálně-právní ochrany dětí

Sociální pracovník na oddělení sociálně-právní ochrany dětí vykonává mimo jiné i funkci kolizního opatrovníka. Zákonným zástupcem dítěte jsou jeho rodiče, tito dítě zastupují v právních jednáních, k nimž je nezletilé dítě nezpůsobilé. Soud má za povinnost ustanovit nezletilému dítěti kolizního opatrovníka v těch soudních řízeních (opatrovnické řízení), kde hrozí střet zájmů mezi rodiči a nezletilými dětmi. (Hofmannová, rok 2014). V Občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. § 943 *„Soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečné zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon. Jmenovaný opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte zapotřebí, aby soud nebo jiný orgán veřejné moci v záležitosti dítěte rozhodl.“*

Kolizní opatrovník je zejména ustanoven soudem v opatrovnických řízeních jakou jsou úprava rodičovské zodpovědnosti pro dobu před a pro dobu po rozvodu manželství, změna styku nezletilého dítěte s rodičem, zvýšení/snížení výživného pro nezletilé dítě, a jiné. Soud zpravidla jmenuje věcně a místně příslušné oddělení sociálně-právní ochrany dětí. (Novotná a spol., rok 2004).

Kolizní opatrovník oddělení sociálně-právní ochrany dětí by měl své zastupování vykonávat aktivně, hájit zájmy nezletilého dítěte, poskytovat mu veškeré potřebné informace. Je potřeba, aby k tomuto měl kolizní opatrovník dostatečnou znalost věci a znal názory a stanoviska nezletilého dítěte a jeho rodičů. Postoj sociálního pracovníka sociálně-právní ochrany dětí, který zpravidla zprostředkovává názor nezletilého dítěte na věc, představuje základní východisko pro náhled na věc a rozhodnutí soudu tak, aby rozhodnutí bylo v zájmu nezletilého dítěte. (Hofmannová, rok 2014).

4.1.2 Spolupráce oddělení sociálně-právní ochrany dětí s dalšími institucemi

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí spolupracuje s dalšími institucemi, které ve spolupráci sehrávají významnou roli. Jedná se zejména o registrované sociální služby, dětské domovy pro děti, zařízení sloužící k výkonu ústavní a ochranné výchovy, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) a ústavní a ochranná výchova Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Spolupráce oddělení sociálně-právní ochrany dětí vyžaduje také další skupinu subjektů, jsou jimi například neziskové organizace, lékaři, soudy, školní zařízení a další. (Analýza sítě služeb pro práci s rodinami s dětmi, MPSV, [online], 2014, [cit. 2014], dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/17905/analyza.pdf>).

V následujícím schématu jsou znázorněny výše uvedené instituce, se kterými oddělení sociálně-právní ochrany dětí každodenně spolupracuje.

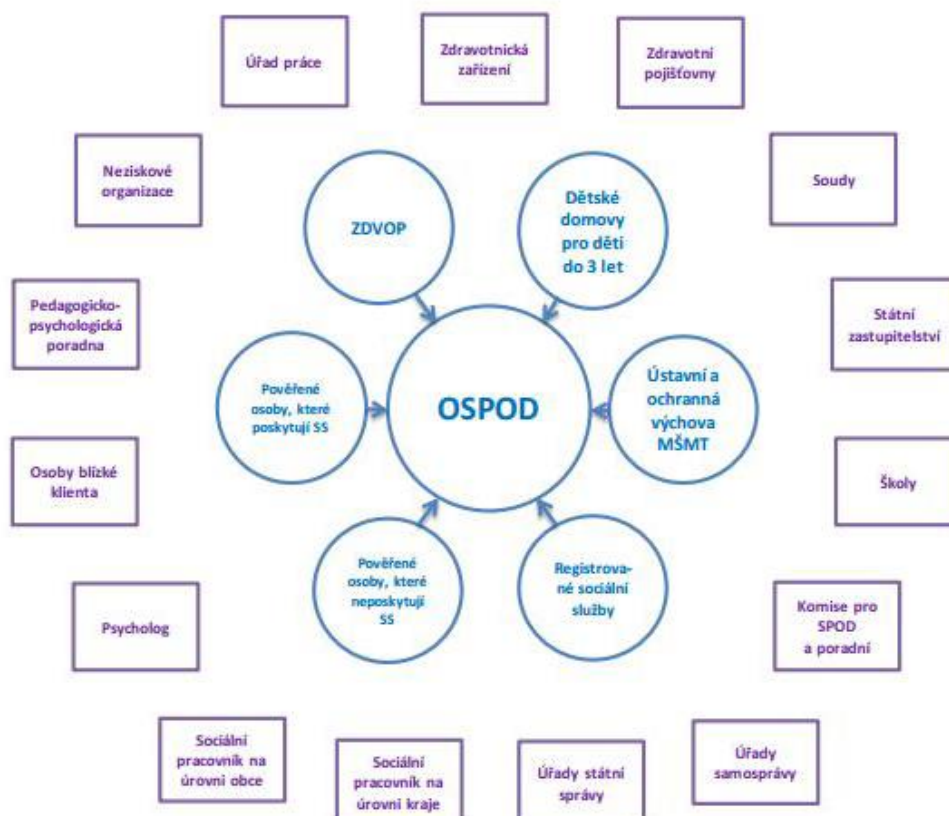

Schéma č. 1 Pozice aktérů v systému péče o ohrožení rodiny s dětmi

5 POSTOJE KE STŘÍDAVÉ PÉČI

Nejdříve si musíme definovat pojem postoj jako takový. Vymezení termínu „postoj“ má mnoho definicí. Ze všech nejznámější definicí, se kterou se setkáváme nejčastěji, můžeme nalézt ve Velkém sociologickém slovníku (Vodáková, Petrusek, 1996, s. 812), kdy tato tvrdí, že: „*Postoj je relativně ustálený sklon jedince chovat se k určité situaci určitým způsobem, případně reagovat pozitivně nebo negativně na podněty s takovou situací spjaté.*“

Při rozhodování o střídavé péči nepostupují opatrovnické soudy vždy stejně, jelikož každý případ je specifický něčím jiným. K rozhodování o střídavé péči se musí přistupovat individuálně.

5.1 Problematické postoje rodičů ke střídavé péči

Střídavá péče není vhodná za situace, kdy jeden z rodičů se střídavou péčí nesouhlasí. Jestliže je střídavá péče nařízena proti jednomu z rodičů, není pak jistotou, že tato forma péče bude vykonávána kvalitně a pro dítě bude přínosná, zda tato forma bude v zájmu dítěte. Může to poté vést k opakovaným soudním řízením o změně výchovného prostředí.

Problematický postoj rodičů ke střídavé péči může být i to, že se rodič vzdává určitého mocenského postavení a výhod, kdy nemůže o všem, co se týká dítěte, rozhodovat sám, je omezen ve volbě bydliště, školního zařízení, apod. Střídavá péče také vyžaduje neustálou komunikaci s bývalým partnerem, kdy toto může prohloubit už tak velký vztek nebo bolest, který cítí oba rodičové. (Warshak, rok 1996)

5.2 Důvody vedoucí rodiče k souhlasu se střídavou péčí

Střídavá péče je vhodná za situace, kdy se rodiče na dané formě péče dohodli. Rodina musí splňovat určité podmínky, aby byla střídavá péče úspěšná. Dle odborníků střídavá péče nejlépe funguje za předpokladu, když:

- Oba rodiče jsou přesvědčeni o tom, že jsou oba dobrými rodiči,
- Oba rodiče jsou přesvědčeni o tom, že jsou oba pro děti důležitými,
- Rodiče žijí nedaleko a dítě nemusí měnit kamarády, školní zařízení, atd.,
- Děti mají kladný citový vztah k oběma rodičům a souhlasí se střídavou péčí,

- Rodiče spolu dokáží komunikovat, dokáží se na všem dohodnout,
- Rodiče se vyvarují svým konfliktům před dětmi, nezatahují děti do svých konfliktů,
- Rodiče jsou schopni se domluvit na výchovných postupech,
- Rodiče se navzájem informují o věcech týkajících se dítěte,
- Rodiče by se měli navzájem respektovat a tolerovat. (Špaňhelová, rok 2005)

Rodiče dítěte by měli být schopni se setkávat, spolupracovat, vyslechnout druhého rodiče bez afektů. Toto se týká i blízkých osob každého z rodičů. Rodiče si musí uvědomit zájem dítěte nad své osobní spory a i přes to, že již mají každý vlastní život a nežijí společně, tak nepřestávají být rodiči.

5.3 Jak vnímají střídavou péči děti

„Dítě vidí vše, co se kolem něho děje. Mnohé z toho, s čím se setkává, vidí zkresleně a nejasně, v mnohém se mýlí. Své citové zážitky prožívá hlouběji a bolestněji než dospělý člověk.“ (Vodák, rok 1964, s. 35) Rozdílné postoje rodičů k výchově děti znejišťují a traumatizují.

Často se má za to, že s rozchodem rodičů se vyrovnávají chlapci obtížněji než dívky. Střídavá péče není vhodná pro dítě, které je silně fixováno pouze na jednoho z rodičů nebo jednoho z rodičů zcela odmítá. Naopak pokud má dítě kladný citový vztah k oběma rodičům, je střídavá péče v zájmu dítěte. Velkou roli při rozhodování o vhodnosti střídavé péče hraje také věk dítěte. Špaňhelová (rok 2009) zastává názor, že střídavá péče je vhodná až od třetího roku života dítěte. Do té doby dítě potřebuje stabilní prostředí, pocit jistoty a bezpečí. V tomto nízkém věku tráví dítě většinu času s matkou, která pro něj pocit bezpečí představuje. Dítě by samozřejmě v tomto věku nemělo ztratit kontakt s otcem a vybudovat si k otci citové pouto.

Dle našeho názoru by střídavá péče neměla být realizována v nízkém věku dítěte. Ideální věk dítěte pro realizaci střídavé péče je dle našeho názoru kolem 5 roku života dítěte, kdy nezletilé dítě není již tolik fixované pouze na jednoho z rodičů. Špaňhelová sice ve své publikaci uvádí, že střídavá péče je pro dítě vhodná od třetího roku života, dle našeho názoru je tento věk dost nízkým věkem pro střídavou péči. Důležité kritérium

u dětí, u kterých je realizována střídavá péče, je i místo bydliště obou rodičů. Dle našeho názoru by neměly být bydliště rodičů daleko od sebe, aby nezletilé dítě neměnilo jak domácí prostředí, školní, se kterým jsou spjatí kamarádi, kroužky a jiné.

6 STATISTIKA STŘÍDAVÉ PÉČE V ČESKÉ REPUBLICE

V následující kapitole budeme vycházet ze statistik Českého statistického úřadu. Český statistický úřad v nich zaznamenává počty pravomocných rozhodnutí, která byla vydána na okresních soudech v opatrovnickém řízení za období od roku 1995 do roku 2015. Počty rozhodnutí týkajících se opatrovnického řízení z roku 2016 Český statistický úřad prozatím nezveřejnil. Rozhodnutí jsou rozděleny na počty případů nezletilých dětí svěřených do péče matky, otce, do střídavé péče rodičů a společné péče rodičů, popřípadě do péče jiné fyzické osoby než je rodič. Ze zjištěných údajů nelze vyčíst pohlaví dítěte, věk dítěte ani věk rodičů. Statistické údaje jsou rozděleny dle počtu prvních rozhodnutí soudů a podle počtu rozhodnutí soudů o svěřeni nezletilého dítěte po rozvodu manželství.

6.1 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech- první rozhodnutí o výchově dítěte

Podle statistického přehledu z Českého statistického úřadu nebylo v roce 1995 okresními soudy svěřeno při prvním rozhodování o úpravě poměrů dítěte do střídavé péče, popřípadě společné péče žádné z nezletilých dětí z celkového počtu 16 357 případů. Z celkového počtu pravomocných rozhodnutí bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 14 615 případech (tj. 89,4% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 1 117 případech (tj. 6,8% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno v 625 případech (tj. 3,8% rozhodnutí). Z těchto informací vyplývá, že okresní soudy v roce 1995 upravovaly poměry rodičů a jejich dětí tak, že do výlučné péče matky svěřily při prvním rozhodování necelých 90 % dětí, zatímco do střídavé péče, popřípadě společné péče nebylo svěřeno ani jedno z dětí.

V roce 2000 bylo do střídavé péče, popřípadě společné péče svěřeno prvním rozhodnutím soudu 233 případů (tj. 0,9% rozhodnutí) z 25 621 případů. Z celkového počtu pravomocných rozhodnutí bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 23 233 případech (tj. 90,7% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 1 396 případech (tj. 5,4% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno v 759 případech (tj. 2,9% rozhodnutí). Z těchto informací vyplývá, že okresní soudy v roce 2000 upravovaly poměry rodičů a jejich dětí tak, že do výlučné péče matky svěřily při prvním rozhodování přes 90 % dětí,

zatímco do střídavé péče, popřípadě společné péče bylo svěřeno pouze 0,9% rozhodovaných případů.

V roce 2005 byla poprvé překročena hranice jednoho procenta (přesně 1,7% rozhodnutí) při prvním rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do střídavé péče, popřípadě společné péče. Počet dětí do výlučné péče matky se ale stále držel nad 90% rozhodovaných případů (přesně 90,3% rozhodnutí), otcům v 1 874 případech (tj. 6,1% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo dítě svěřeno v 598 případech (tj. 1,9% rozhodnutí). Pokles počtu svěřených nezletilých dětí do výlučné péče matek pod 90 % případů nastal dle Českého statistického úřadu v roce 2010 (přesně 87,2% rozhodnutí). Počty dětí ve střídavé péči, popřípadě společné péče se začal od roku 2010 zvedat (přesně 3,8% rozhodnutí). Otcům v tomto roce bylo svěřeno do výlučné péče na 1 507 případů (tj. 6,6%) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo dítě svěřeno v 571 případech (tj. 2,5%).

V roce 2011 bylo při prvním rozhodnutí soudu svěřeno do výlučné péče matky v 87,3% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 5,7%, do střídavé péče, popřípadě společné péče bylo svěřeno v 4,9% případech a v 2,0% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2012 bylo při prvním rozhodnutí soudu svěřeno do výlučné péče matky v 86,6% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 6,2%, do střídavé péče bylo svěřeno v 5,2% případech a v 2,1% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2013 bylo při prvním rozhodnutí soudu svěřeno do výlučné péče matky v 86,4% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 5,7%, do střídavé péče, popřípadě společné péče bylo svěřeno v 6,2% případech a v 1,7% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2014 bylo při prvním rozhodnutí soudu svěřeno do výlučné péče matky v 84,9% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 6,1%, do střídavé péče, popřípadě společné bylo svěřeno v 6,2% případech a v 1,5% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči.

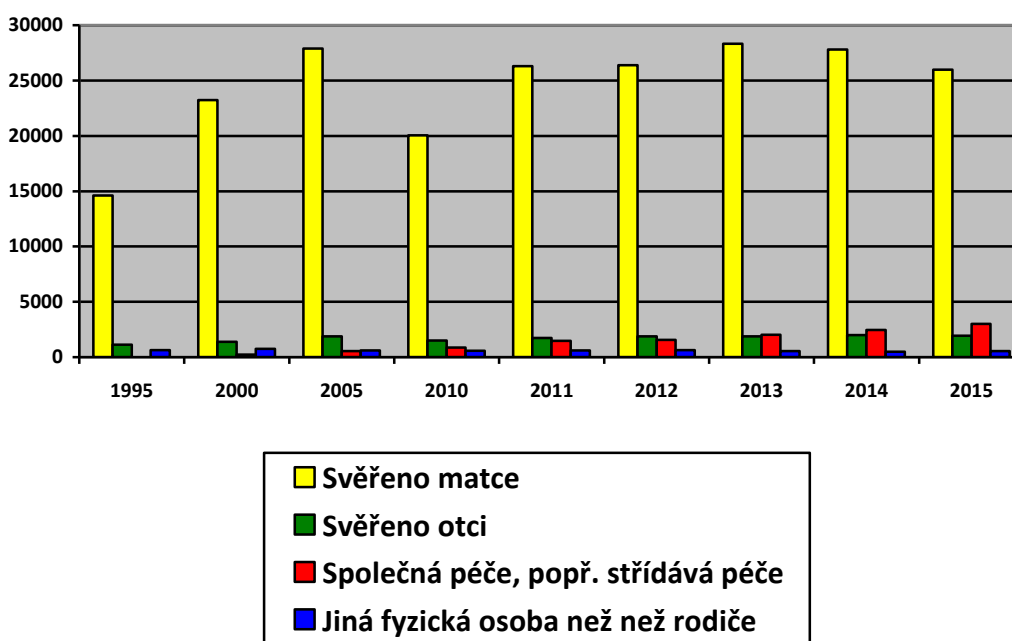
Nejaktuálnější statistika České statistického úřadu pochází, jak už bylo řečeno, z roku 2015, kdy při prvním rozhodování o svěřeni nezletilého dítěte do péče bylo vydáno celkem 31 483 pravomocných rozhodnutí. Z toho bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 25 989 případech (tj. 82,5% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 1 952 případech (tj. 6,2% rozhodnutí) a do střídavé péče, popřípadě společné péče bylo dítě svěřeno v 3 002 případech (tj. 9,5% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno v 539

případech (tj. 1,7% rozhodnutí). (Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech [online], 2016, [cit. 2016-12-12], dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>)

Po tomto shrnutí je zřejmé, že počet soudních rozhodnutí, které skončily ve prospěch střídavé péče, popřípadě společné péče, se zvyšuje. Tomuto trendu přispěl ve velkém Ústavní soud svými nálezy, kde je upřednostňována střídavá péče nad péčí výlučnou. Počet dětí, svěřených do výlučné péče matky, naopak klesá, ale dle našeho názoru si myslím, že tato forma péče u nás zůstane ještě hodně dlouho nejčastější formou.

Přehled svěřování nezletilých dětí do jednotlivých forem péče v letech 1995 až 2015 lze znázornit v následujícím grafu.

Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech - první rozhodnutí o výchově dítěte

Graf č. 1 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech- první rozhodnutí o výchově dítěte

6.2 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu (po rozvodu manželství)

Velmi zajímavou a obdobnou statistikou z Českého statistického úřadu je statistika týkající se rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu- po rozvodu manželství. V následující kapitole se budeme zabývat stejnou úpravou poměrů k nezletilému dítěti i ve stejném období jako v přechozí kapitole. Taktéž budeme porovnávat úpravu poměrů k nezletilému dítěti od roku 1995 do roku 2015, kdy si popíšeme, v kolikatero případech bylo dítě pravomocným rozsudkem svěřeno do výlučné péče matky, do výlučné péče otce, do střídavé péče, popřípadě společné péče nebo svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči.

Podle statistického přehledu z Českého statistického úřadu nebylo v roce 1995 okresními soudy svěřeno po rozvodu manželství, tak jako při prvním rozhodování o úpravě poměrů dítěte do střídavé péče, popřípadě společné péče žádné z nezletilých dětí z celkového počtu 30 786 případů. Z celkového počtu pravomocných rozhodnutí bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 28 629 případech (tj. 9,3% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 2 017 případech (tj. 6,6% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno 140 případů (tj. 0,5% rozhodnutí). Z těchto informací taktéž vyplývá jako v předcházející kapitole, že okresní soudy v roce 1995 upravovaly poměry rodičů a jejich dětí tak, že do výlučné péče matky svěřily po rozvodu manželství necelých 90 % dětí, zatímco do střídavé péče, popřípadě společné péče nebylo svěřeno ani jedno z dětí.

V roce 2000 bylo do střídavé péče, popřípadě společné péče svěřeno 585 případů (tj. 1,9% rozhodnutí) z 31 566 případů. Z celkového počtu pravomocných rozhodnutí bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 28 746 případech (tj. 91,1% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 2 067 případech (tj. 6,5% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno 168 případů (tj. 0,5% rozhodnutí). Z těchto informací vyplývá, že okresní soudy v roce 2000 upravovaly poměry rodičů a jejich dětí tak, že do výlučné péče matky svěřily při prvním rozhodování přes 90 % dětí, zatímco do střídavé péče, popřípadě společné péče bylo svěřeno pouze 1,9% rozhodovaných případů.

V roce 2005 byla procentuální statistika obdobná jako v roce 2000, kdy z celkového počtu pravomocných rozhodnutí v 29 295 případech bylo 89,7% dětí svěřených do výlučné péče matky, 7,2% dětí bylo svěřeno do výlučné péče otce, 2,8% dětí bylo svěřeno do střídavé

péče, popřípadě společné péče a pouze 0,4% dětí bylo svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči.

Teprve v roce 2010 se rapidně zvýšila procentuální hranice v pravomocném rozhodnutí dětí svěřených do střídané péče, popřípadě společné péče a to na 6,8% rozhodnutí z celkového počtu 18 045 případů. Pokles počtu svěřených nezletilých dětí do výlučné péče matek od tohoto roku začal klesat dle Českého statistického úřadu a to na 84% rozhodnutí. Otcům v tomto roce bylo svěřeno do výlučné péče na 1 220 případů (tj. 6,8%) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo dítě svěřeno v 80 případech (tj. 0,4%).

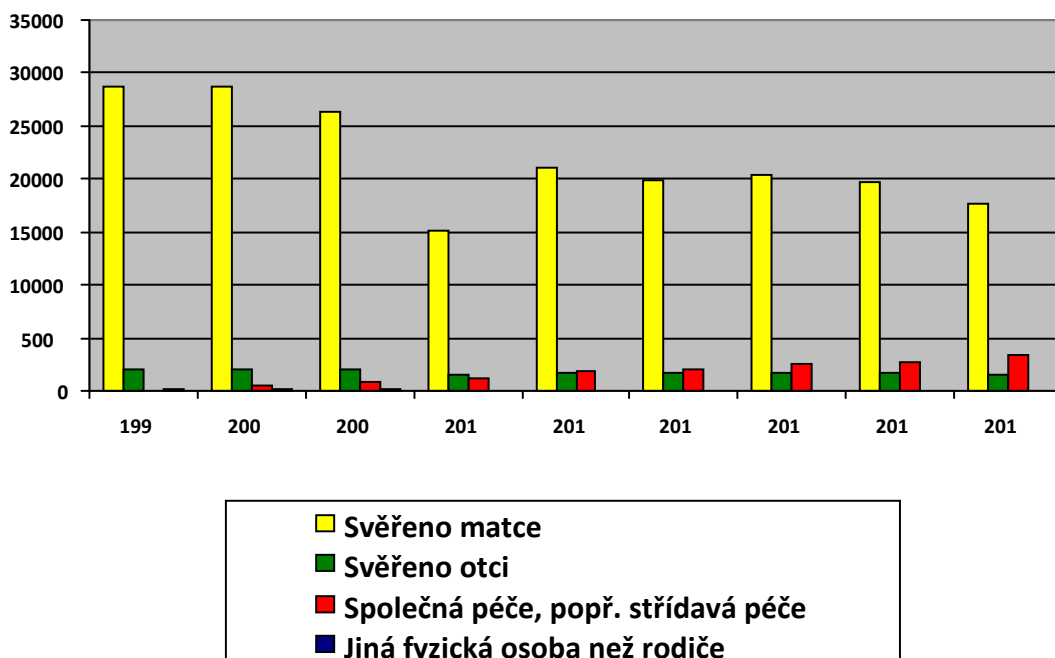
V roce 2011 bylo soudem po rozvodu manželství svěřeno do výlučné péče matky v 84,8% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 7,1%, do střídané péče, popřípadě společné péče bylo svěřeno v 7,8% případech a v 0,3% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2012 bylo soudem po rozvodu manželství svěřeno do výlučné péče matky v 83,4% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 7,4%, do střídané péče bylo svěřeno v 8,9% případech a v 0,3% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2013 bylo soudem po rozvodu manželství svěřeno do výlučné péče matky v 82,8% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 6,9%, do střídané péče bylo svěřeno v 10,1% případech a v 0,3% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči. V roce 2014 bylo soudem po rozvodu manželství svěřeno do výlučné péče matky v 81,1% případech, do výlučné péče otce bylo dítě svěřeno v 7,1%, do střídané péče bylo svěřeno v 11,5% případech a v 0,2% případech bylo dítě svěřeno jiné fyzické osobě než rodiči.

Nejaktuálnější statistika České statistického úřadu pochází, jak už bylo řečeno, z roku 2015, kdy po rozvodu manželství a rozhodnutí o svěřením nezletilého dítěte do péče bylo vydáno celkem 24 299 pravomocných rozhodnutí. Z toho bylo dítě svěřeno do výlučné péče matky v 17 699 případech (tj. 72,8% rozhodnutí), do výlučné péče otce v 1 549 případech (tj. 6,4% rozhodnutí) a do střídané péče, popřípadě společné péče bylo dítě svěřeno v 3 443 případech (tj. 14,2% rozhodnutí) a jiné fyzické osobě než rodiči bylo svěřeno v 59 případech (tj. 0,2% rozhodnutí). (Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech [online], 2016, [cit. 2016-12-12], dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>)

Jak je již po tomto shrnutí zřejmé, že počet soudních rozhodnutí, které skončily ve prospěch střídavé péče, popřípadě společné péče, se zvyšuje. Nicméně počet dětí svěřených do výlučné péče matky je stále velký počet, kdy tato forma nadále bude nejčastěji používanou formou péče.

Přehled svěřování nezletilých dětí do jednotlivých forem péče v letech 1995 až 2015 lze znázornit v následujícím grafu.

Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu (po rozvodu)

Graf č. 2 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu (po rozvodu)

7 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V této kapitole se dostáváme ke shrnutí teoretické části diplomové práce. Cílem teoretické části bylo poskytnout dostatečnou podporu k praktické části diplomové práce. Vymezily jsme proto téma rodiny, téma rozvodu, střídavé péče, téma postojů ke střídavé péči a statistiku v České Republice. Statistické údaje jsme čerpaly ze stránek Českého statistického úřadu. V důsledku toho byla teoretická část práce rozčleněna na pět hlavních kapitol.

První kapitola je zaměřena na téma rodiny. Zajímáme se zde o definici a funkce rodiny, ale především o rodičovské role- role matky a role otce a jejich podstaty ve výchově nezletilých dětí. Z uvedených podkapitol je zřejmé, že rodina je pro zdravý vývoj nezletilého dítěte velmi důležitá, kdy otec a matka zastávají důležité postavení v životě nezletilého dítěte. Role otce a role matky je nezastupitelná, nenahraditelná.

Další kapitola je věnována tématu rozvodu a jeho dopadu na rodinu a nezletilé dítě. V této kapitole rozebíráme druhy porozvodové péče. Věnujeme se zde výhradní péči matky, výhradní péči otce, kdy výhradní péče stále stojí na prvním místě v žebříčku rozhodování o svěřování nezletilých dětí do péče v České Republice. Zmiňujeme zde také i nejméně stanovovanou variantu péče, kterou je společná péče rodičů.

Stěžejní kapitolou naší diplomové práce je kapitola věnována střídavé péči, kde jsme si definovaly, co vlastně střídavá péče znamená. Je zde začleněna podkapitola věnována právní úpravě v České Republice spojená s typem střídavé péče. Dále je zde zahrnuta podkapitola týkající se podmínek a předpokladů střídavé péče, jejího fungování a kladů a záporu ve střídavé péči.

Další kapitola je věnována orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kdy jsme si vydefinovaly pojem sociálně-právní ochrana dětí, funkce oddělení sociálně právní ochrany dětí s tím, že jsme si vyjasnily pojem sociální pracovník, pracující na oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Následně jsme si objasnily termín kolizní opatrovník sociálně-právní ochrany dětí.

Následná kapitola je věnována postojům ke střídavé péči, kdy popisujeme problematiku postoje s výše uvedeným typem péče. V podkapitole dále zmiňujeme důvody vedoucí rodiče k souhlasu se střídavou péčí a také jak vnímají střídavou péči nezletilé děti, kterých se střídavá péče dotýká.

Poslední kapitola je věnována statistice střídavé péče v České Republice, kde jsme se zaměřili na statistiku rozhodování soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ prvního rozhodnutí a také na statistiku rozhodování soudu v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu manželství (po rozvodu manželství).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

V praktické části práce se budeme zabývat kazuistikami typu střídavé péče u nezletilých dětí a jejich rodičů. Uvedeme osobní a rodinné anamnézy, současný stav problematiky, diagnostické metody - dotazníkové šetření při zaměření na vybraný typ střídavé péče, popis a průběh profilace střídavé péče u nezletilých dětí a jejich rodičů, spokojenost s výsledky daného typu péče, prognózu typu péče do budoucna, závěr. Hodnocení výsledků kazuistik doplněných dotazníkovým šetřením, které bylo prováděno na rodičích a nezletilých dětech, kterých se týkají kazuistiky v naší diplomové práci, provedeme v závěru práce.

Praktická část diplomové práce je založena na kvalitativním výzkumném paradigmatu, kdy jeho vymezení je velmi problematické. Odborníci kvalitativní výzkum představují odlišně. Dle Švaříčka, Šed'ové a kol. (2007, s. 24) „jde o to do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu je induktivní, teprve po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v těchto datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech.“

8.1 Výzkumné otázky a cíle

Cílem praktické části diplomové práce je na případových studiích ukázat, jaké postoje vůči střídavé péči zastávají rodiče versus v praxi. Zaměřili jsme se převážně na názory dětí i rodičů a funkčnost a efektivnost střídavé péče.

Výzkumné otázky tvoří jádro celého výzkumu a plně dvě základní funkce: zaostřují výzkum a určují směr výzkumu. Otázky musí být vždy v souladu s cílem výzkumu. Bývá běžné, že výzkum zastřešuje hlavní otázka, která je více obecná a tato je poté rozčleněna na otázky specifické, které jsou již více konkretizovány. (Švaříček, Šed'ová a kol, rok 2007).

Hlavní výzkumnou otázku jsme si tedy pro naši práci stanovily: **Jaké postoje ke střídavé péči zastávají rodiče versus nezletilé děti?**

Hlavní výzkumnou otázku jsme si rozpracovali do dílčích výzkumných otázek:

1. Shodují se názory nezletilých dětí a rodičů na téma střídavé péče?
2. Zvýhodňuje nezletilé děti typ střídavé péče?
3. Neznevýhodňuje nezletilé děti typ střídavé péče?

4. Jsou rodiče dětí předem o daném typu péče dostatečně informováni?

8.2 Výzkumné cíle

Na základě výše uvedených dílčích výzkumných otázek jsme definovali tyto výzkumné cíle.

1. Zda- li se shodují názory nezletilých dětí a rodičů na téma střídavé péče.
2. Jsou- li děti, které mají stanovenou střídavou péči zvýhodněny v tomto typu péče.
3. Nejsou- li děti, které mají stanovenou střídavou péči znevýhodněny v tomto typu péče.
4. Jsou- li rodiče dětí předem o daném typu péče dostatečně informováni.
5. Jaké přístupy se v konkrétních kazuistikách projevují a jsou používány, a jak jsou tyto přístupy hodnoceny v odborné literatuře.

Dosažené výsledky v případové studii budou prezentovány v závěru práce.

8.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Pro kvalitativní výzkum byl vybrán záměrný vzorek. Záměrný vzorek z toho důvodu, že vzorkem do našeho výzkumu byli vybráni rodiče, kteří mají nezletilé dítě ve střídavé péči. Chráska (rok 2007) ve své publikaci uvádí, že do záměrného vzorku jsou vybrány osoby na základě znaků základního souboru, které jsou důležité pro daný výzkum. Respondenty jsme do našeho vzorku vybíraly na základě předem stanovených kritérií. Vybíraly jsme rodiče, kteří mají alespoň jedno nezletilé dítě ve střídavé výchově po dobu alespoň po dobu jednoho roku. Respondenty jsme získaly přes okruhy známých, kteří si přejí zůstat v anonymitě. Respondenty nám tvoří tři rodiny. Z toho dvě rodiny mají jedno nezletilé dítě, jedno nezletilé dítě je dívka, druhé nezletilé dítě je chlapec a jedna rodina má dvě děti, sourozence, dva chlapce.

Šetření bylo zaměřeno na nezletilé děti a rodiče procházející střídavou péčí. Zákonní zástupci nezletilých dětí byli seznámeni s tím, k jakému účelu budou využity jimi poskytnuté údaje. Byli seznámeni s dobrovolností poskytnutí daných informací, přičemž byli nezletilým dětem i jeho zákonným zástupcům sděleno, že výsledky budou zpracovány a použity pouze pro účely této práce.

Bylo využito osobního kontaktu s nezletilými dětmi i rodiči. Z tohoto setkání jsou v této práci uvedeny informace, s nimiž mi bylo povoleno dále disponovat. Také bylo využito závěrečných zpráv z vyšetření. Výběr nezletilých klientů i jejich rodičů byl stanoven tématem práce; věkovým hlediskem a stanoveným typem střídavé péče.

8.4 Metoda analýzy dat

V této podkapitole se pokusíme si objasnit otázku, proč jsme si zvolili kvalitativní výzkum a jaká forma sběru dat byla využita.

Při zpracování daného tématu bylo použito kvalitativní formy výzkumu. Případové studie nezletilých dětí a jejich rodičů vychází z dobrovolného poskytnutí informací rodiči přímo pro účely této práce.

Dále využíváme empirických metod: metodu pozorování, rozhovoru, dotazníkovou metodu, metodu analýzy kresby a produktů.

V kvalitativním výzkumu se nejčastěji používají tyto tři typy dat, které jsou pro tento výzkum typické. Jedná se o data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů. Pracuje se tedy se slovy a textem. Někteří autoři tyto tři typy dat považují rozlišující za hlavní rysy kvalitativního a kvantitativního přístupu. (Švaříček, Šed'ová a kol., rok 2007)

Švaříček, Šed'ová a kol. (rok 2007, s. 53) uvádějí *„Kvalitativní výzkum je tedy proměnlivě plánovitý- to znamená, že se v něm střídají fáze, kdy se výzkumník drží předem daného plánu s fázemi, kdy hledá použitelná řešení problémů a situací, které na počátku nepředpokládal.“*

Dle Hendla (rok 2005) je hlavním úkolem kvalitativního výzkumu objasnit to, jak lidé v dané situaci a prostředí chápou to, co se děje všude kolem nich, jak organizují své běžné aktivity, proč jednají tím určitým způsobem. Hendl považuje tento typ výzkumu za pružný, protože otázky můžeme doplňovat v průběhu výzkumu při sběru dat či jejich analýze.

Švaříček, Šed'ová a kol. (rok 2007, s. 17) ve své publikaci uvádějí, že: *„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum*

je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

V diplomové práci využije případové studie orientované na střídavou péči nezletilých dětí a jejich rodičů. Využíváme data získaná analýzou spisové dokumentace, pohovory s rodiči a nezletilými dětmi a pozorování. Dostupná data jsme zpracovaly do kazuistik tak, abychom mohly na každý zkoumaný aspekt nahlížet jako na součást celého systému. Dle Švaříčka, Šed'ové a kol. (rok 2007, s. 97) charakteristika případové studie jako výzkumné strategie poukazuje:

- *„případ jako předmět výzkumu případové studie je integrovaný systém s vymezenými hranicemi (prostorové i časové),*
- *Zkoumání sociálního jevu se děje vždy v reálném kontextu, za co možná nejpřirozenějších podmínek výskytu jevu,*
- *Pro získání relevantních údajů jsou využívány veškeré dostupné zdroje i metody sběru dat.“*

Skutil (rok 2011, s. 108) uvedl, že je kazuistika považována za *„metodu heuristickou (nalézající), ilustrační i verifikační (dokumentační, ověřovací).“*

Kazuistiky v naší práci označuje jako A1, A2, A3 a A4 a jsou přílohou této práce.

9 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V diplomové práci využije případové studie orientované na střídavou péči nezletilých dětí a jejich rodičů. Využíváme data získaná analýzou spisové dokumentace, pohovory s rodiči a nezletilými dětmi a pozorování. Dostupná data jsme zpracovaly do kazuistik tak, abychom mohly na každý zkoumaný aspekt nahlížet jako na součást celého systému

Jako pomocnou metodu výzkumu jsme si vybrali dotazník pro rodiče a jejich děti týkající se kladů a záporů střídavé výchovy. Dotazník byl rozdělán rodičům a dětem, kterých se týkají kazuistiky, které jsou popisovány v naší diplomové práci.

9.1 Analýza střídavé péče dle pohlaví nezletilého dítěte

V našem výzkumném vzorku, který se vztahuje na čtyři kazuistiky, které jsou přílohou této diplomové práce, se jedná o jednu dívku a tři chlapce. V první kazuistice se jedná o dívku K. (A1), která je spíše drobnějšího věku. V minulosti byla velmi živá, aktivní, v současné době je spíše citlivá až přecitlivělá. V kolektivu se jedná o velmi oblíbenou dívku K. (A1), která nemá potíže s navazováním vztahů s vrstevníky. Obtížně snášela rozpad rodiny, ale i přesto vázala pozitivní citové vazby k oběma rodičům. V druhé a třetí kazuistice máme dva sourozence, chlapce H. (A2) a chlapce R. (A3). Chlapec H. (A2) je věkem vyspělejší chlapec, který byl v minulosti velmi fixován na oba dva rodiče, v současné době matku nevyhledává, veškerý svůj volný čas tráví s otcem nebo na tréninku hokeje. Jedná se o chlapce bez potíží s navazováním vztahů s vrstevníky. Chlapec R. (A3) je spíše menšího věku. V minulosti byl také fixován na oba dva rodiče jako jeho bratr, na rozdíl od bratra v současné době vyhledává spíše kontakt s matkou, tráví s ní více času než s otcem. Dle našeho názoru je to způsobeno tím, že chlapec R. (A3) trpí psychickými problémy a pomocováním, kdy matka chlapce v noci budí, aby se nepomáhal, uklidňuje ho, na rozdíl od otce, který vede chlapce k samostatnosti. Chlapec R. (A3) je spíše uzavřenější, nevyhledává společnost vrstevníků. V poslední, čtvrté kazuistice pojednáváme o chlapci M. (A4), kdy se jedná o velmi vyzrálého vyspělého chlapce. Toto chování je projevem disharmonickým vztahem rozvádějících se rodičů. U chlapce M. (A4) jsou patrné snahy manipulace s oběma rodiči, kdy chlapec M. (A4) zjistil, že z nefungujícího vztahu mezi rodiči může těžit ve svůj prospěch. Srovnáním těchto čtyř nezletilých dětí docházíme k názoru, že všechny nezletilé děti váží pozitivní citový vztah

k oběma rodičům, kdy chlapec H. (A2) nevyhledává společnost matky, ale raději svůj volný čas tráví s otce a chlapec M. (A4) vyhledává kontakt s oběma rodiči, ale pouze za vyhlídkou, že z návštěvy u matky nebo u otce bude těžit ve svůj prospěch.

9.2 Analýza střídavé péče dle věku nezletilého dítěte

V našem výzkumném vzorku čtyř kazuistik se jedná o čtyři nezletilé děti ve velmi podobném věku. V kazuistice (A1) se jedná o nezletilé dítě ve věku osm let a deset měsíců, v kazuistice (A2) se jedná o nezletilé dítě ve věku deset let a jeden měsíc, (A3) se jedná o nezletilé dítě ve věku třináct let a devět měsíců a v kazuistice (A4) se jedná o nezletilé dítě ve věku devět let a jeden měsíc. Věkové rozmezí v námi uváděných kazuistikách je dle našeho názoru nejvhodnějším věkem, kdy si nezletilé děti můžou říci, jak by si péči představovaly. Je zde samozřejmě několik faktorů, kdy dítě musí být již natolik schopné po psychické a rozumové stránce se rozhodovat samo za sebe tak, aby na něj rodiče, popřípadě soud bral zřetel. Nezletilé děti v tomto věku většinou nechtějí vyslovit hned svůj názor, jelikož nechtějí ublížit ani jednomu z rodičů. Naopak některé děti této pozice využívají a těží z ní samé výhody, nicméně takových nezletilých dětí je jen velmi málo. Většina nezletilých dětí by si přálo, aby se rodiče vůbec nerozcházeli, ale aby rodiče zůstali pořád spolu a bydleli spolu, to je hlavní přání nezletilých dětí, které prochází rozchodem svých rodičů. Srovnáním analýzy střídavé péče dle věku nezletilých dětí dojdeme k závěru, že všechny čtyři nezletilé děti byly v minulosti se střídavou péčí spokojeni. V současnosti tomu tak již není a každé z nezletilých dětí by si představovalo péči o nich samé jinak. Dívka K. (A1) by si v současné době přála, kdyby mohla být více s matkou, což zapříčinil fakt, že otec se přestěhoval k jeho přítelkyni a její nezletilé dceři, kde se musí dívka K. (A1) dělit o pokojíček s někým dalším, když může být u matky ve svém vlastním velkém pokojíčku sama. V současné době pro dívku K. (A1) je toto kritérium nejdůležitější. Chlapec H. (A2) v současné době více tíhne k otci, s matkou si nerozumí, otec je pro něj v současné době vzorem a finanční podporou v jeho zájmových kroužcích- v hokeji, který je finančně náročný. Matka dle chlapce H. (A2) nemá na jeho zájmové kroužky finance. V současné době je pro chlapce H. (A2) zásadním kritériem hokej a finanční prostředky otce. Kdežto u jeho bratra, u chlapce R. (A3) takové ambice nejsou a chlapec R. (A3) by byl raději u matky, ke které v současné době více tíhne, jelikož se o něj matka více zajímá než otec. Nicméně chlapec R. (A3) váže citové pouto ke svému bratrovi, chlapci H.

(A2), proto bude chtít jít k tomu rodiči, ke kterému bude chtít jít chlapec H. (A2). Chlapci M. (A4) v minulosti forma střídavé péče vyhovovala, mohl být s oběma rodiči stejnou dobu, nijak se o něj nepřetahovali, střídavá péče fungovala bez problémů. S narůstajícím věkem nezletilý chlapec M. (A4) zjistil, že by mohl z této formy péče těžit, o co se také snaží. Nicméně chlapec M. (A4) by byl raději u otce, více k otci tíhne. S narůstajícím věkem se potřeby nezletilých dětí mění, proto vyhledávají kontakt toho rodiče, který je mu v tu danou chvíli bližší, se kterým si více rozumí a můžou se mu svěřovat. V tuto chvíli je to pro chlapce M. (A4) otec.

9.3 Analýza střídavé péče dle vzdálenosti bydliště rodičů

Jaká je vzdálenost bydliště rodičů od sebe? Jakou vzdálenost musí nezletilé děti podstupovat při intervalech střídavé péče? Vzdálenost bydliště rodičů nezletilého dítěte představuje důležité kritérium při rozhodování o střídavé péči. Velká vzdálenost rodičů může představovat zásadní překážku pro nařízení střídavé výchovy. V souvislosti s větší svobodou pohybu, migrací obyvatel za prací, novým partnerem se však pohled na toto kritérium mění. Ukázkou toho máme námi uvedenou kazuistiku (A1).

Dívka K. (A1) v současné době žije střídavě čtrnáct dní u matky v Praze a čtrnáct dní na Jižní Moravě. Města jsou od sebe vzdálena cca 240 km, kdy dívka K. uvedla, že tato vzdálenost jí nepřekáží a typ střídavé výchovy jí vyhovuje i přes vzdálenost bydliště rodičů. Chlapec H. (A2) a chlapec R. (A3) v současné době žijí střídavě týden u otce a týden u matky, kdy střídavá péče mezi rodiči probíhá v jednom městě na Jižní Moravě. Bydliště rodičů je od sebe vzdáleno cca 50 metrů. Nezletilý chlapec H. (A2) v současné době střídavou péči striktně nedodržuje, nestřídá se po týdnu, čas u rodičů tráví dle aktuální situace a potřeby jako jeho, tak rodičů. Chlapec H. (A2) v současné době nevyhledává kontakt matky, veškerý volný čas tráví spíše s otcem nebo v zájmovém kroužku (hokej). Chlapec R. (A3) je v současné době přes den u otce, na noc chodí spávat k matce. Chlapec R. (A3) to odůvodnil tím, že v noci se občas pomočuje, kdy matka ho v noci několikrát budí, aby šel na záchod, kdežto otec toto nedělá, snaží se ho vést k samostatnosti. Chlapec R. (A3) dále uvedl, že by rád trávil s otcem více času. Chlapec M. (A4) v současné době žije střídavě u otce ve městě na Jižní Moravě a týden u matky také ve městě na Jižní Moravě. Města jsou od sebe vzdáleny 6 km. Nezletilému chlapci M. (A4) dříve střídavá péče vyhovovala, byly zde patrné i snahy manipulovat s oběma rodiči, kdy chlapec zjistil,

že z nefungujícího vztahu rodičů a častého střídání domácího prostředí by mohl těžit ve svůj prospěch. V současné době ale chlapec M. (A4) více tíhne k otci. Střídavá péče mu nevyhovuje, chtěl by změnit typ péče a být raději u otce.

9.4 Analýza střídavé péče dle informovanosti

Dívce K. (A1) byla stanovena střídavá péče na základě dohody rodičů prostřednictvím mediátora. V minulosti byl vypracovaný znalecký posudek, který uvedl jako nejvhodnější formu péče výhradní péči otci a matce stanovit co nejširší styk. Toto rodiče nespätřovali jako nejvhodnější řešení, proto pokračovali ve střídavé péči tak, jak byla nastavena mediátorem a od počátku jim tento typ péče fungoval. Střídavá péče u chlapce H. (A2) a chlapce R. (A3) je realizována na doporučení sociálně-právní ochrany dětí, kdy rodiče uzavřeli mimosoudní dohodu, která jim poté byla soudně schválena. Na doporučení sociálně-právní ochrany dětí navštívili rodiče s nezletilým chlapcem H. (A2) a nezletilých chlapcem R. (A3) pedagogicko- psychologickou poradnu, kdy psychologické vyšetření proběhlo na podzim roku 2014. Bylo doporučeno v tomto zaběhnutém režimu pokračovat. Vzhledem k situaci se jeví, dle sdělení psychologického vyšetření, nejvhodnější pokračovat i nadále v péči psychologů o nezletilé děti a rodiče v poradně pro mezilidské vztahy. Chlapec H. (A2) a chlapec R. (A3) oproti minulosti již danou situaci nesou lépe, jsou zvyklí na daný režim střídavé péče. Od začátku roku 2014 byla nezletilému chlapci M. (A4) stanovena střídavá péče na základě dohody rodičů prostřednictvím mediátora a také na doporučení sociálně-právní ochrany dětí, poté tato dohoda byla schválena soudně. V srpnu 2014 byl vypracován znalecký posudek, kdy doporučení soudního znalce bylo svěřením nezletilého chlapce M. (A4) do výlučné péče jednoho z rodičů, kdy druhému rodiči by měl být stanoven široký styk. Soudem bylo následně rozhodnuto o svěřením nezletilého chlapce M (A4) do střídavé péče obou rodičů s týdenním turnusem.

9.5 Analýza střídavé péče z hlediska vhodnosti a nevhodnosti

V současné době dívka K. (A1) sděluje, že střídavá péče jí vyhovuje v prováděné formě a funguje bez problémů. Nicméně by raději byla u matky, kde má vlastní samostatný pokoj. Zatímco u otce se musí o pokoj dělit s dcerou otcovy současné partnerky. V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Nebyli schopni spolu komunikovat, domlouvati se na základních záležitostech ohledně nezletilé dívky K. (A1). Vzájemně se napadali,

nepředávali si základní informace, situace byla pro dívku K. (A1) velmi zatěžující, psychicky náročná, z tohoto důvodu nezletilá také musela pravidelně navštěvovat dětského psychologa. V současné době je situace dle sdělení matky i otce zklidněná. Rodiče spolu komunikují bez větších obtíží, dokáží se domlouvat na základních potřebách a péči o nezletilou dceru. Předávají si informace dle fungujícího zavedeného systému, již spolu komunikují i osobně oproti počáteční fázi, kdy tohoto nebyli schopni a komunikovali pouze prostřednictvím sms. Od roku 2015 dívka K. (A1) výrazně prohloubila vzájemný citový vztah s matkou. Chlapec H. (A2) se v současné době v dané péči striktně nestřídá po týdnu, ale tráví čas s rodiči dle aktuální situace a potřeby. V minulosti byl chlapec H. (A2) velmi fixován na oba dva rodiče, v současné době matku nevyhledává, veškerý čas tráví spíše s otcem nebo na hokeji. Chlapec R. (A3) byl v minulosti velmi fixován na oba dva rodiče, v současné době vyhledává spíše kontakt s matkou, tráví s ní více času než s otcem. V současné době chlapec H. (A2) a chlapec R. (A3) sdělují, že střídavá péče funguje dle jejich přání. Rodiče se řídí tím, u koho chtějí chlapci v tu danou chvíli být. Komunikace mezi rodiči je v současné době bezproblémová. V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Nebyli schopni spolu komunikovat, domlouvat se na základních záležitostech ohledně nezletilých synů. Vzájemně se napadali fyzicky i slovně, nepředávali si základní informace. Tato situace byla pro chlapce velmi zatěžující a psychicky náročná. Poté začal mít mladší chlapec R. (A3) psychické potíže a začal se pomočovat. V současné době je situace zklidněná. Rodiče spolu v současné době komunikují lépe než v minulosti, rodiče spolu vzájemně komunikují na bázi běžných mezilidských vztahů. Střídavá péče u chlapce M. (A4) v současné době je situace dle sdělení matky i otce zklidněná. Rodiče spolu již komunikují bez větších obtíží. Problém vnímají v tom, že nezletilý chlapec již nechce praktikovat formu střídavé péče, chce být pouze u otce. V současné době chlapci tato forma nevyhovuje, je v ní nešťastný.

9.5.1 Srovnání kazuistik z hlediska vhodnosti a nevhodnosti střídavé péče

Dívka K. (A1) z úhlu pohledu zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že se situace s ohledem na uvedený typ péče, velmi zlepšila. Přestože na počátku, dle našeho názoru nebyl typ uvedené péče s ohledem na nekomunikaci mezi rodiči jako zcela vhodný, ale dále s ohledem na nemožnost rodičů dohodnout se vzájemně na jiném typu péče byl považován za jediný možný dosažený vzájemný kompromis mezi rodiči. Střídavá péče, tak, jak byla

mediátorem nastavena od počátku, fungovala, proto je i prognóza v současné době s ohledem na názory nezletilé dívky K. (A1) i jejích rodičů považována za příznivou. Kdy v minulosti znalecký posudek sice uvedl, že by bylo nejvhodnější svěřit dceru do péče otce a matce umožnit co nejširší styk, ale v současné době se situace změnila a dcera citově tíhne více k matce. Toto může být ovlivněno i tím, že matka s dcerou v současné době pobývá sama, zatímco u otce dcera vyrůstá spolu s otcovou současnou partnerkou a její dcerou. Chlapec H. (A2) a chlapec R. (A3) z úhlu pohledu zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že v současné době je prognóza daného typu péče víceméně pozitivní. Rodiče obou nezletilých dětí tuto péči striktně nevyžadují. Dětem ponechávají jistou volnost v tom, kdy se chtějí s rodiči stýkat. Jezdí na společné výlety, mají společné aktivity i nadále i po rozvodu manželství. Oproti minulosti děti danou situaci nesou již lépe. Oba chlapci jsou již s danou situací srovnáni a jsou zvyklí na daný režim střídavé péče. Je možné, že do budoucna se daný typ péče s ohledem na zájmové kroužky chlapců, které jsou finančně a časově náročné, dále i možnosti rodičů a jejich vzájemný vztah, může daný typ péče změnit. Dle našeho pohledu jako zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že se situace chlapce M. (A4) s ohledem na uvedený typ péče, zhoršila. Přestože na počátku, dle našeho názoru byl typ uvedené střídavé péče s ohledem na komunikaci mezi rodiči jako zcela vhodný, jelikož rodiče spolu ze začátku komunikovali bez potíží, dokázali se dohodnout na veškerých věcech týkajících se nezletilého chlapce, byl tento typ péče považován za vhodný. Matka v září roku 2011 odešla ze společné domácnosti společně s nezletilým chlapcem, kdy si podala návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému chlapci. Do doby nařízeného soudního jednání byl nezletilý chlapec střídavě v péči u obou rodičů. Matka ve svém návrhu trvala na svěřením dítěte do své výlučné péče. V průběhu soudního jednání se rodiče domluvili na tom, že chlapec bude i nadále v péči obou rodičů a trvali na zastavení soudního řízení. Tato dohoda mezi rodiči trvala asi jeden rok. Poté otec odmítal chlapce matce vrátit. Matka poté podala znovu návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému synovi. Rodiče se mimosoudně dohodli prostřednictvím sociálně-právní ochrany dětí na střídavé péči do doby nařízeného soudního řízení. V průběhu soudního řízení každý z rodičů trval na svěřením nezletilého chlapce do své výhradní péče, z tohoto důvodu byl vypracován znalecký posudek, kdy doporučením soudního znalce bylo svěřit nezletilého chlapce do výlučné péče jednoho z rodičů a druhému rodiči stanovit rozšířený styk. Soudem bylo následně rozhodnuto o svěřením nezletilého chlapce do střídavé péče obou rodičů s týdenním intervalem. Matka

se proti tomuto rozsudku odvolala, kdy Krajský soud rozsudek se svěřením nezletilého chlapce do střídavé péče obou rodičů potvrdil, i přes přání nezletilého chlapce, který chtěl zůstat ve výlučné péči otce.

9.5.2 Dotazník k analýze střídavé péče

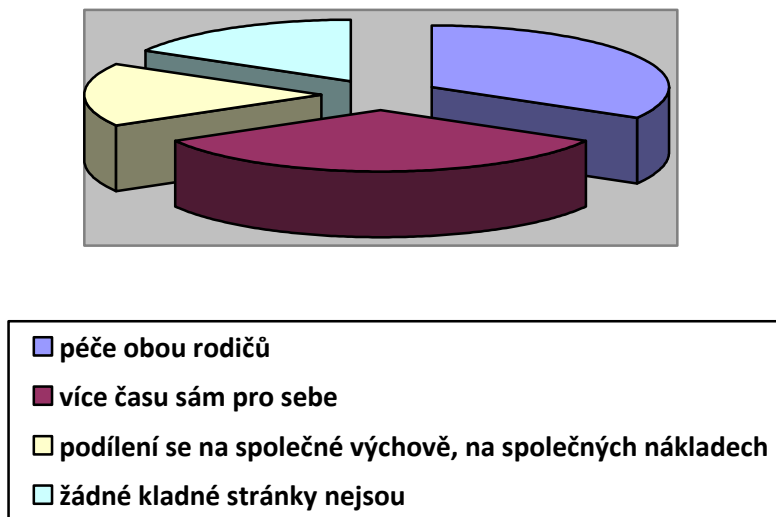
Dotazník pro rodiče a děti ohledně jimi spatřovaných kladů a záporů střídavé výchovy byl sestaven jako pomocná metoda k vypracovaným kazuistikám.

9.5.2.1 Dotazník pro rodiče ohledně jimi spatřovaných kladů a záporů střídavé výchovy

Dotazník pro rodiče se skládá z pěti otázek, na které nám odpovídalo šest rodičů- tři matky, tři otcové. Dotazníkové šetření bylo zvoleno jako pomocná metoda ke kvalitativnímu výzkumu prováděnému pomocí kazuistik u výše popisovaných třech rodin s dvěma jedináčky a bratry sourozenci.

Na první otázku, která zněla: **Jaké spatřujete kladné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?** Odpověděli dva rodiče (33,3%) odpovědí, že spatřují kladné stránky v tom, že nezletilé děti mohou být v péči obou rodičů, neztratí tak kontakt ani s jedním z rodičů, tráví stejný čas s otcem, jak s matkou, což je pro nezletilé dítě nejlepším řešením, dva rodiče (33,3%) odpověděli tak, že kladné stránky střídavé výchovy spatřují v tom, že v týdnu, kdy má nezletilé dítě druhý z rodičů, tak mají více času sami pro sebe, můžou si vyjít s kamarády, novými partnery, tyto chvíle rodiče vítají. Jeden z rodičů (16,7%) na výše uvedenou otázku odpověděl tak, že žádné kladné stránky ve střídavé výchově nespapřuje, jelikož nemůže veškerý volný čas trávit se svým nezletilým dítětem, vše musí plánovat na ten interval, v kterém má nezletilé dítě mít, a poslední z rodičů spatřuje kladné stránky v tom, že se s druhým (16,7%) rodičem může podílet společně na výchově, na nákladech spojených s nezletilým dítětem. To samozřejmě platí pouze pro ty rodiče, kteří spolu komunikují a dokáží se na všem ohledně nezletilého dítěte dohodnout.

Jaké spatřuje kladné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?

Graf č. 3 Jaké spatřujete kladné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?

V následující otázce, která zněla: **Jaké spatřujete záporné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?** Zde jsme se setkaly pouze s dvěma velmi totožnými odpovědi. Tři (50%) z rodičů na otázku odpověděli, že zde spatřují nejednotnou výchovu u každého z rodičů, kdy každý z rodičů má jiné zvyky a návyky. Nejednotnou výchovu rodiče vidí například v tom, že u jednoho z rodičů chodí nezletilé dítě spávat v 20:00 hodin večer, kdežto druhý rodič nechává nezletilé dítě vzhůru tak dlouho, jak chce, není ve výchově ujednocený systém, na kterém by se rodiče měli shodnout, ale vzhledem k jejich situaci a komunikaci k tomu prozatím nedošlo. Tři (50%) z rodičů spatřují záporné stránky v tom, že v týdnu, který netráví s nezletilým dítětem, tak jsou s dítětem v menším kontaktu, než by chtěli být. Musí plánovat mimoškolní aktivity pouze na ten turnus, ve kterém mají nezletilé dítě v péči oni.

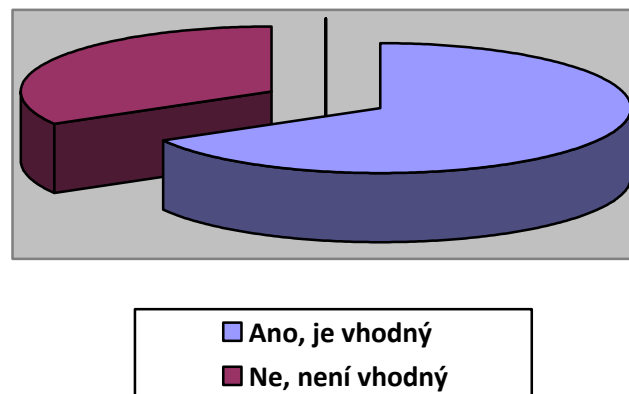
Jaké spatřujete záporné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?

Graf č. 4 Jaké spatřujete záporné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?

Z grafu č. 5 je patrné, že dvě třetiny rodičů (66,7%) odpověděla, že je dle nich daný typ střídavé péče pro jejich nezletilé dítě vhodný a jedna třetina rodičů (33,3%) si myslí, že nikoliv. Vhodnost rodiče spatřují v tom, že na nezletilém dítěti nezpozorovali, že by dítěti střídavá péče nevyhovovala naopak jsou přesvědčeni o tom, že střídavá péče funguje bez problémů.

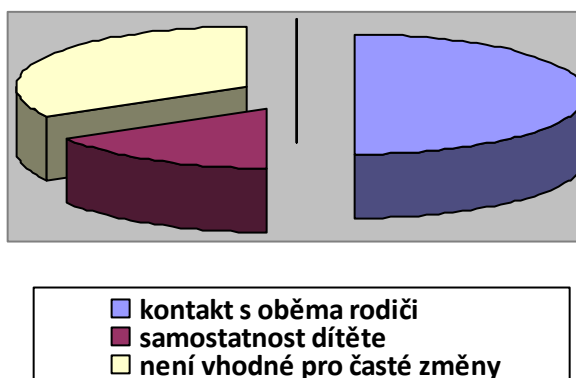
Je podle Vás daný typ střídavé péče pro Vaše dítě vhodný?

Graf č. 5 Je podle Vás daný typ střídavé péče pro Vaše dítě vhodný?

Na otázku: **Proč si myslíte, že je právě tento typ péče nejvhodnější pro Vaše dítě?** Odpověděli tři z rodičů (50%), že si myslí, že dítě je tak v kontaktu s oběma rodiči, jeden rodič (16,7%) si myslí, že dítě je tak aspoň více samostatné a dva z rodičů (33,3%) si nemyslí, že by tento typ péče byl pro dítě vhodný, jelikož musí podstupovat časté změny (změna bydliště, kamarádi,...).

Proč si myslíte, že je právě tento typ péče nejvhodnější pro Vaše dítě?

Graf č. 6 Proč si myslíte, že je právě tento typ péče nejvhodnější pro Vaše dítě?

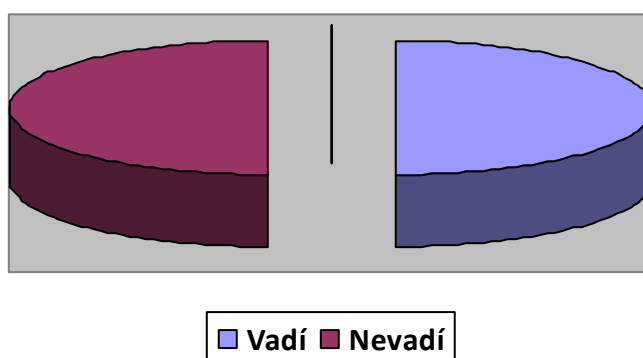
Poslední otázkou v dotazníku pro rodiče byla otázka: **Byli byste ochotni do budoucna danou alternativu výchovy kvůli potřebám Vašeho dítěte změnit?** Kdy v této otázce se rodiče jednohlasně shodli na tom, že po domluvě s druhým rodičem za účasti nezletilého dítěte by daný typ péče změnili.

9.5.2.2 Dotazník pro děti ohledně jimi spatřovaných kladů a záporů střídavé výchovy

Dotazník o pěti otázkách byl vytvořený pro nezletilé děti, kterých se také týkají kazuistiky zabývající se střídavou výchovou. Dotazník má pět krátkých otázek, se kterými bylo nezletilých dětem pomáháno a vysvětleno, co po nich vlastně vyžadujeme. Dotazník byl vyplněn se čtyřmi nezletilými dětmi.

1. **Nevadí Ti, že jsi v daném intervalu- po týdnu, čtrnácti dnech střídavě u maminky nebo u tatínka?** Na tuto otázku odpověděli dvě (50%) děti kladně a (50%) dvě děti odpověděli záporně. Jedno z dětí, které odpovědělo, že mu vadí současný typ péče, by bylo raději pouze u matky.

Nevadí Ti, že jsi (v daném intervalu)- po týdnu, čtrnácti dnech střídavě u maminky nebo tatínka?

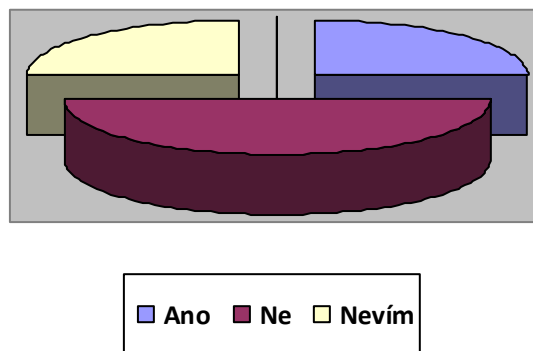

Graf č. 7- Nevadí Ti, že jsi (v daném intervalu)- po týdnu, čtrnácti dnech střídavě u maminky nebo u tatínka?

2. **Myslíš, že je to v něčem lepší než kdyby si byl/a stále u maminky/tatínka?** Zde se všechny děti (100%) shodly na tom, že vzhledem ke střídání dvou domácností mohou alespoň slavit dvakrát Vánoce, narozeniny a jiné svátky, kdy mohou dostávat více dárků.
3. **Myslíš, že je to v něčem horší než kdyby si byl/a stále u maminky/tatínka?** Všechny děti (100%) se jednohlasně shodly na tom, že kdyby se nemusely střídat, ať už je to v týdenním intervalu nebo čtrnáctidenním, nemusely by si neustále zvykat na nové prostředí, kamarády, přenášet si věci nebo se nestýkat každodenně s polorodým sourozencem.

4. **Chtěl/a bys třeba něco jinak, než je to v současné době?** U otázky číslo 4 jsme se setkaly se třemi odpověďmi, a to ANO, NE a NEVÍM. Kdy jeden (25%) z dětí by to chtěl změnit a být raději s matkou, dvě z dětí (50%) by současný typ péče neměnily, vyhovuje jim to tak, jak je to doposud a jedno z dětí (25%) neví, jelikož by si přálo, aby byly rodiče opět spolu a bydleli všichni společně.

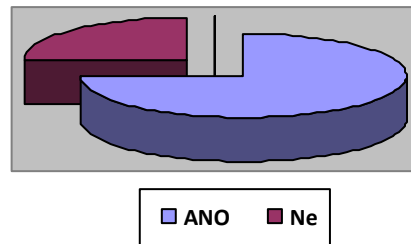
Chtěl/a bys třeba něco jinak, než je to v současné době?

Graf č. 8- Chtěl/a bys třeba něco jinak, než je to v současné době?

5. **Až budeš starší, dokážeš si představit, že by (ses nestřídal/a) změnil/a typ péče?** V současné době by si tři z dětí (75%) dokázaly představit, že by se změnil typ péče a to ze střídavé péče na výlučnou péči. Jeden z dětí (25%) uvedl, že mu to vyhovuje, neměnil by střídavou péči.

**Až budeš starší, dokážeš si
představit, že by (ses
nestřídal/a) změnil/a typ péče?**

Graf č. 9- Až budeš starší, dokážeš si představit, že by (ses nestřídal/a) změnil/a typ péče?

10 INTERPRETACE VÝSTUPŮ A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

V úvodu praktické části byla stanovena hlavní výzkumná otázka, na základě které byly stanoveny dílčí výzkumné cíle a otázky. Na základě analýzy případových studií doplněných dotazníkovým šetřením shrneme nyní výsledky výzkumu.

V naší analýze jsme vycházeli ze čtyř kazuistik, které jsme během celého výzkumu označovali A1 až A4. Během našeho výzkumu jsme analyzovali jednotlivé případy.

Na základě našeho výzkumu bylo zjištěním prokázáno, že v případě dívky K. (A1) se projevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci. Ke stejnému závěru jsme došli i v další kazuistice u sourozenců chlapce H. (A2) a chlapce R. (A3). V poslední kazuistice u chlapce M. (A4) jsme dospěli k závěru, že v tomto konkrétním případě se neprojevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci.

Během výzkumu jsme analyzovali jednotlivé případy. Uvedli jsme jednotlivé faktory, které mohly významně ovlivnit postoje dětí i rodičů ke střídavé péči. S ohledem na tyto faktory jsme hledali společné znaky i rozdíly, které byly klíčové pro zjištění postojů ke střídavé péči. Představili jsme rodiče i děti, které prošly střídavou péčí a hledali souvislosti mezi mírou informovanosti při výběru daného typu péče a poté při průběhu tohoto typu péče ve srovnání s dalšími možnostmi péče o nezletilé děti. Ukázali jsme, jakým způsobem vidí problematiku střídavé péče nezletilé dítě a jakým pohledem dospělá, vychovávající osoba. Prokázalo se, že pohledy nezletilých dětí se mnohdy neztotožňují s pohledy rodičů, ač konečný typ péče byl považován v ukázce případových studií za nejvhodnější. Střídavá péče byla u dětí nejintenzivněji vnímána v období, kdy byla stanovena či pokud byla typem péče před rozvodem, v průběhu daného typu péče rozhodovaly další faktory a to pohlaví, věk dětí, vzdálenost, komunikace mezi rodiči, informovanost.

V našich kazuistikách byly popsány rozdílné případy střídavé péče, kde hrálo klíčovou roli o jak staré dítě se při daném typu péče jedná, čili věk dítěte a také pohlaví dítěte. Bylo demonstrováno, že i při rozdílném pohlaví či věku může střídavá péče fungovat na podobných principech, kdy ani tyto faktory nemusí být faktory rozhodujícími. Více ovlivňujícím faktorem může být informovanost rodičů a jejich vzájemná komunikace a spolupráce.

Názory a postoje nezletilých dětí i jejich rodičů byly zanalyzovány a bylo pro nás zajímavým zjištěním to, že většina dětí v našich případových studiích zvládá průběh střídavé péče o to lépe, o co lépe funguje komunikace mezi rodiči.

Dospěli jsme k závěrům, že střídavá péče je v převážné míře vhodným typem péče, buď v případě, že děti jsou již na daný typ péče nastaveny předem, daný typ péče si „vyzkoušely“ před rozvodem rodičů a poté nemají větší problémy s tímto typem péče pokračovat, v případě, že se s tímto typem péče dobře ztotožní po „adaptační fázi.“ Často šlo o to, že rodiče, pokud umožnili dětem zůstat ve stávajícím stabilním domácím prostředí jako například v kazuistice A2 a A3, kde otec bydlel v jednom patře domu a děti v dalším, kdy střídavá péče probíhala v rámci jednoho domu, dále také lépe byla snášena střídavá péče, v případě, že rodiče od sebe nebyli příliš vzdáleni. V kazuistice A2 a A3 je patrné, že střídavý typ u chlapců byl dobře snášen, přestože na počátku se museli s danou situací vyrovnat, stejně tak v kazuistice dívky A1, pouze v kazuistice A4 byl průběh situace jiný. Z toho tedy vyplývá, že střídavá péče jako typ péče vyhovuje spíše rodičům, kteří nejsou schopni se domluvit na výhradním typu péče, ale za podmínky, že kvůli nezletilým dětem jsou schopni mezi sebou vzájemně komunikovat.

Z našeho výzkumu dále vyplývá, že stejně úspěšnost střídavé péče ovlivňují samotní vychovatelé a to rodiče, což se prokázalo ve všech kazuistikách. Dále se také prokázalo, že děti reagují na daný typ o to lépe, o co jasněji jsou stanovena pravidla daného typu péče, které rodiče dodržují a také pokud mezi sebou jsou schopni běžné provozní komunikace, což považujeme za velmi významný faktor, který se ovšem nedá kvantifikovat.

Domníváme se, že by bylo zajímavé, pokud by v budoucnu bylo umožněno to, aby si rodiče měli také možnost vyzkoušet takovýto typ péče. Tedy, že by dětem zůstalo prostředí, v němž se nacházejí – bydlení a v dané domácnosti by se střídali rodiče.

Z uvedeného výzkumu nelze jednoznačně říci, zda-li je střídavá péče nejvhodnějším typem péče, nicméně lze konstatovat, že v případě, že se rodiče nejsou schopni dohodnout na jiném typu péče, ale jsou ochotni komunikovat s dětmi a starat se o ně vzájemně, tak jako tomu bylo v době funkce rodiny, je tento typ považován za možný a vhodný. Je ovšem třeba přihlížet k dalším specifickým faktorům jako je individualita každého dítěte, jeho psychická odolnost a emocionální nastavení, dále citová vazba k jednomu z rodičů.

V rámci výzkumu jsme hovořili s rodiči i nezletilými dětmi, dále jsme provedli šetření na základě dokumentace, abychom získali vhled do problematiky. Také jsme dotazníkovou metodou a následnou analýzou zjišťovali a vzájemně porovnávali jednotlivé faktory a jejich vzájemné ovlivňování.

S ohledem na složitost problematiky a její obtížné kvantifikování s ohledem na hlavní kvalitativní individuální faktory jako je míra individuality každého nezletilého dítěte i jeho rodiče, by bylo možno v daném výzkumu pokračovat z mnoha hledisek, kdy by bylo možno zjišťovat další faktory, které poukazují na klady či zápory daného typu péče a to zda- li vyhovuje tento typ dětem i jejich rodičům více než typ péče výhradní.

Výstupní body:

- analýza střídavé péče dle pohlaví nezletilého dítěte,
- analýza střídavé péče dle věku nezletilého dítěte,
- analýza střídavé péče dle vzdálenosti bydliště rodičů,
- analýza střídavé péče dle informovanosti,
- analýza střídavé péče z hlediska vhodnosti a nevhodnosti z pohledu rodiče a nezletilého dítěte,
- srovnání kazuistik z hlediska vhodnosti a nevhodnosti střídavé péče,
- spatřování kladných stránek rodiči v praktikované střídavé péči,
- spatřování záporných stránek rodiči v praktikované střídavé péči,
- míra spokojenosti nezletilého dítěte v daném intervalu střídavé péče,
- míra spokojenosti nezletilého dítěte s daným typem střídavé péče,
- míra nespokojenosti nezletilého dítěte s daným typem střídavé péče,
- představa nezletilého dítěte o změně typu péče v narůstajícím věkem.

Naše práce poukazuje na to, že typ střídavé péče a jeho výběr je komplikovanou otázkou a jeho výběr a úspěšnost na počátku nemusí znamenat úspěšnost daného typu péče na konci. U daného typu střídavé péče byly zkoumány postoje jednotlivých účastníků jejich pohledy a tedy byla zkoumána míra postojů, což je velmi individuální a specifický pohled, který není možno obecně kvantifikovat. Při střídavé péče hrála významnou roli

ochota rodičů, jejich vzájemná komunikace a také další pojmenované a uvedené faktory. Největší zápory spatřovali děti v střídání domácího prostředí a rodiče v tom, že nemohli trávit čas s dětmi, když byli u druhého rodiče, což jasně prokázalo, že přestože většině z uvedených kazuistik tento typ péče byl považován za úspěšný, čili za dobré rozhodnutí. S ohledem na to, že ovšem v této problematice je pracováno s osobami – lidmi a jejich osudy, které jsou ovlivňovány životními změnami, stejně tak se s věkem dětí a dalšími faktory mohou měnit postoje k danému typu péče a to jak u dětí i u rodičů. S ohledem na současné možnosti, které nabízí naše právní zákonná úprava ve věcech úpravy poměrů k nezletilým dětem, mnohdy může dojít k mylnému dojmu, že to co je v současné době považováno za „trend“ a prospěšné pro jedno dítě, může být často zobečňováno a nadhodnocováno. S ohledem na problematiku sociálně – právní ochrany je třeba vždy snažit se jednat v zájmu nezletilých dětí a snažit se, aby jim daný typ péče byl pokud možno „ušit na míru.“ Klíčové je to, zda-li se v daném typu péče cítí dobře nezletilé děti, na což rodiče často zapomínají. Z tohoto důvodu bychom chtěli vyzvednout důležitost jednotlivých faktorů, které jsme analyzovali a také nutnost informovanosti a osvěty mezi rodiči, která by u daného typu péče poukázala nejen na klady tohoto typu péče pro rodiče, ale hlavně na možná úskalí, kterými by při tomto typu péče mohly být stigmatizovány děti. S ohledem na to, že v naší práci se prokázala střídavá péče za přijatelný typ péče, je tedy prognóza tohoto typu péče jako jedné z možností nastavena pozitivně. Je ovšem otázkou, jakým způsobem tuto situaci využijí ve svých postojích k danému typu péče právě rodiče jako vychovatelé svých nezletilých dětí, kteří tímto budou formovat i jejich názory a postoje právě ke střídavé péči.

ZÁVĚR

Naše práce se zabývala problematikou postojů nezletilých dětí a rodičů k typu střídavé péče. V teoretické části byly popsány pojmy, které s daným tématem práce úzce souvisí. Jejich objasnění je podstatné pro podrobnější vhled do dané problematiky. Zabývali jsme se tématem rodiny a jejími funkcemi, dále problematikou rozvodu a rozvodovosti v České Republice. Klíčovým tématem práce byl typ péče – střídavé výchovy, proto bylo vhodné objasnit a navázat na další typy možné péče mezi rodiči. Dále jsme také objasnily právní ukotvení tohoto typu péče, včetně statistických údajů souvisejících s danou problematikou. Teoretická část byla tvořena komparací odborné literatury, dále sběrem dat a popisem právních norem a statistických údajů. Na teoretickou část jsme plynule navázali částí praktickou, kde na ukázkách čtyř kazuistik, kdy první kazuistika pojednávala o dívce ve věku osmi let ve střídavé péči se čtrnácti denním turnusem, druhá kazuistika pojednávala o chlapci ve věku třinácti let ve střídavé péči v týdenním turnusu, třetí kazuistika úzce souvisí s kazuistikou číslo dvě, jelikož se jedná o mladšího bratra ve věku deseti let z předešlé kazuistiky a poslední kazuistika, čtvrtá kazuistika pojednává o chlapci ve věku devíti let, který je ve střídavé péči také s týdenním turnusem. Poté byla provedena jejich analýza a vyhodnocení. S ohledem na to, že oblast sociálně – právní ochrany dětí je velmi specifickou oblastí a pracuje v první řadě s „lidskými a dětskými osudy“, bylo nutno v této části postupovat se zaměřením na individualitu každého případu, proto byl také zvolen kvalitativní typ zaměření praktické části práce. S ohledem na to, že mnohé faktory nebylo možno jen obecně kvantifikovat, bylo naší snahou vyjádřit v první řadě také postoje a názory osob, které měly s daným typem péče vlastní osobitou zkušenost. V praktické části práce jsme využily metod sběru dat, rozhovoru, dotazníkového šetření a poté jsme také vyhodnocovaly a analyzovaly dostupné informace. Výsledky praktické práce byly popsány v závěru této části práce. V práci jsme si položily několik výzkumných otázek a cílů. Domníváme se, že tyto byly v práci objasněny.

S ohledem na to, že danou práci jsem si vybrala z toho důvodu, že daná oblast je i součástí mého současného profesního uplatnění, naším cílem bylo, abychom touto prací rozšířily povědomí o daném typu péče, ale také poukázaly na kladné a záporné stránky daného typu péče, popsaly výhody a nevýhody, případné možnosti zlepšení pro osoby, které s tímto typem péče měly a mají vlastní osobitou nepřenosnou zkušenost.

Věříme, že tato práce a její téma jsou natolik obsáhlou oblastí, že je možno ji využít i v rámci dalšího vědeckého zkoumání, tak aby mohlo v této oblasti dojít k progresu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAKALÁŘ, Eduard. *Rozvodová tematika a moderní psychologie: (studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

BRTNÍKOVÁ, Marta. *Svět muže, ženy a jejich dětí*. Praha: Horizont, 1991.

FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, 2008. Právní rukověť (ASPI). ISBN 978-80-7357-350-8.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 2., opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-7239-104-6.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál, 2005. Psychologie (Portál). ISBN 80-7367-045-3.

LANGMEIER, Josef a Marie KŇOURKOVÁ. *Psychologie. Č. 1, Úvod do obecné a sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. 103 s.

MÁCHOVÁ, Jiřina. *Spor o rodinu*. Praha: Mladá fronta, 1970. Most (Mladá fronta).

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.

NOVÁK Tomáš. Mýty o střídavé péči o dítě po rozvodu, *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 6, str. 13. ISSN 1212-897.

SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem: styly a techniky komunikace, komunikace rodiče ve vztahu k dítěti, vývojová období dítěte, komunikace v náročných situacích*. Praha: Grada, 2009. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-2698-4.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, roč. 4, č. 5, s. 1-5. ISSN 1212-866.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

VODÁK, Pavel. *Když se rodiče rozejdou*. Praha: SPN, 1964. Rodičům o výchově dětí.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, ed. *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.

WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti: otcovský faktor a mystika mateřství*. Praha: JAN, 1995.

WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro život (Portál). ISBN 80-7178-089-8.

PRÁVNÍ PŘEDPISY:

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Český statistický úřad. Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech [online], 2016, [cit. 2016-12-12], dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/statistiky>

https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002166615.pdf/b1828f6f-9b13-4f3a-a68587bb8579b219?redirect=https%3A%2F%2Fwww.czso.cz%2Fcsu%2Fczso%2Fstatistiky%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode

%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dopatrovnick%25C3%25A9%2520s
ou-
dy%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_redirect%3D%252Fweb%2
52Fczso%252Fkatalog-produktu-vydavame

Judikatura Ústavního soudu ke střídavé péči [online], 2014, [cit. 2016-8-10], dostupné z http://www.ondrejova.cz/cs/clanky/32_aktualni-judikatura-ustavniho-soudu-ke-stridave-peci

Ministerstvo sociálních věcí a školství. Analýza sítě služeb pro práci s rodinami s dětmi [online], 2014, [cit. 2014], dostupné z <http://www.mpsv.cz/files/clanky/17905/analyza.pdf>

VOTAVOVÁ, Jana, et al. *Mami, tati, znáš má práva?: malá publikace o Úmluvě o právech dítěte* [online]. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008 [cit. 2014-9-13]. Dostupné z: <http://www.crdm.cz/download/publikace/mami-tati-prava-web.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
č.	číslo
čl.	článek
mpsv	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
odst.	odstavec
popř.	popřípadě
roč.	ročník
s.	strana
Sb.	Sbírka
spod	sociálně-právní ochrana dětí
tj.	to jest

SEZNAM SCHÉMAT

<i>Schéma č. 1 Pozice aktérů v systému péče o ohrožení rodiny s dětmi</i>	<i>28</i>
---	-----------

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf č. 1 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech- první rozhodnutí o výchově dítěte</i>	<i>34</i>
<i>Graf č. 2 Rozhodnutí soudů v řízení o nezletilých dětech pro případ rozvodu</i>	<i>37</i>
<i>Graf č. 3 Jaké spatřujete kladné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?.....</i>	<i>52</i>
<i>Graf č. 4 Jaké spatřujete záporné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?....</i>	<i>53</i>
<i>Graf č. 5 Je podle Vás daný typ péče vhodný pro Vaše dítě?.....</i>	<i>53</i>
<i>Graf č. 6 Proč si myslíte, že je právě tento typ péče nejvhodnější pro Vaše dítě?.....</i>	<i>54</i>
<i>Graf č. 7 Nevadí Ti, že jsi (v daném intervalu)- po týdnu, čtrnácti dnech střídavě u maminky/tatínka?.....</i>	<i>55</i>
<i>Graf č. 8 Chtěl/a bys něco jinak než je to v současné době?.....</i>	<i>56</i>
<i>Graf č. 9 Až budeš větší, dokážeš si představit, že bys změnil/a typ péče?.....</i>	<i>57</i>

SEZNAM PŘÍLOH

<i>Kazuistika č. 1- Dívka K.</i>	<i>71</i>
<i>Kazuistika č. 2- Chlapec H.</i>	<i>75</i>
<i>Kazuistika č. 3- Chlapec R.</i>	<i>79</i>
<i>Kazuistika č. 4- Chlapec M.</i>	<i>83</i>
<i>Dotazník č. 1- Dotazník pro rodiče ohledně jimi spatřovaných kladů a záporů střídavé Výchovy</i>	<i>87</i>
<i>Dotazník č. 2- Dotazník pro děti ohledně jimi spatřovaných kladů a záporů střídavé Výchovy</i>	<i>88</i>

PŘÍLOHA P I: KAZUISTIKA Č. 1 - DÍVKA K.

„Dívka K. narozená rok 2009. V současné době žije střídavě čtrnáct dní u matky v Praze a čtrnáct dní na Jižní Moravě u otce. Dle sdělení rodičů byly zaznamenány následující skutečnosti:

Z rodinné a osobní anamnézy vyplývá:

Otec dívky pracoval jako osoba samostatně výdělečně činná, v oboru logistika a management, nemá další vyživovací povinnost. Další informace ohledně anamnézy otce nejsou dostupné. Matka dívky žije v současné době sama, je zaměstnána u soukromé firmy jako manažerka prodeje, nemá další vyživovací povinnost. Od roku 2011 byla nezl. dívce K. stanovena střídavá péče na základě dohody rodičů prostřednictvím mediátora.

Vážněji nemocná nebyla. V září roku 2015 byla vyšetřena v pedagogicko-psychologické poradně z podnětu matky, zda dívenka zvládne v rámci střídavé péče návštěvu dvou základních škol, střídavě v bydlišti matky i otce.

Je vedena v pedagogicko-psychologické poradně od roku 2014, kdy byla vyšetřena poprvé pro posouzení školní zralosti. Z důvodu socioemocionální nezralosti zejména z důsledku probíhajícího rozvodového řízení rodičů, byl doporučen a realizován roční odklad školní docházky. Aktuálně rodiče sdělují, že v rámci mediace mezi rodiči došlo k dohodě a v rámci odkladu byla dohodnuta střídavá péče ve 14 denním turnusu. Toho času měla K. nastupovat do 1. třídy základní školy. Na základě znaleckých posudků a předběžného opatření soudu bylo rozhodnuto, že K. zahájí školní docházku ve škole na Jižní Moravě. Matka s tímto rozhodnutím ale nesouhlasila, požadovala, aby zůstala zachována střídavá péče. Matka má v Praze zajištěnou základní školu se stejným školním vzdělávacím plánem, kam by K. v době pobytu u matky pocházela. Dokud nedojde k rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do výhradního typu péče, chce matka ponechat střídavou výchovu a vzdělávat K. při pobytu u ní formou individuálního vzdělávání. Matka absolvovala s K. opakovaně vyšetření v PPP, kdy ve zprávě bylo uvedeno, že v době vyšetření preferovala K. matku. Dále ve zprávě bylo obsaženo doporučení, ponechání stávajícího rodinné uspořádání - střídavá péče rodičů se zahájením školní docházky do základní školy na Jižní Moravě. Oba rodiče sdělují, že nejsou schopni spolu komunikovat, pouze emaily nebo SMS. Otec uvádí, že matka na ně neodpovídá.

Vývoj v rodině je sledován také oddělením sociálně-právní ochranou dětí, kdy tento se přiklání k návštěvě školy na Jižní Moravě, tudíž aktuálně z toho vyplývá, péče otce do meritorního rozhodnutí soudu. Dle sdělení OSPOD se tento obává, že by u nezletilé K. mohlo časem dojít k syndromu zavrženého otce.

Při rozhovoru v pedagogicko-psychologické poradně nezletilá K. hned na počátku bez vyzvání zdůrazňuje, že chce chodit do školy u matky, má tam kamarádky a chce být u matky. Matka se o ni stará, mají spolu různé aktivity. Dále pokračuje v rozhovoru s tím, že tatku má taky ráda, ale teď víc mamku. V diagnostické metodě kreslí sebe i oba rodiče. V kontaktu je neposedná, odmítá jakékoliv další úkoly, neposedí na židli.

Závěr z vyšetření:

Z projevu dítěte je patrné, že se jedná o dívku s přetrvávající emoční nevyzrálostí, kdy může z velké části u nezletilé jít o pocity nejistoty a ohrožení v rodině s disharmonickými vztahy rozvádějících se rodičů. Jsou patrné i mírné projevy snahy manipulovat s oběma rodiči a obavou, aby některého z rodičů nezklamala. Není viděn zásadní problém v nástupu nezletilé do obou škol u každého z rodičů. Je třeba vzít v potaz psychickou a fyzickou zátěž při průběhu dané střídavé péče, kdy nezletilá nemusí podávat vždy optimální výkon. Lze doporučit individuální vzdělávání.

Doporučení pro rodiče, vyplývající z vyšetření nezletilé dívky v pedagogicko-psychologické poradně

- nezbytnost komunikace mezi oběma rodiči, zvláště v oblasti vzdělávání a výchovy společného dítěte- spolupráce, výměna informací,
- atmosféra klidu a vzájemné důvěry, nezatahovat dceru do vzájemných osobních sporů,
- umožnit dceři adaptaci ve škole, zajímat se o její pocity, věnovat se domácí přípravě- dohled rodičů nad připraveností nezletilé bude zpočátku nezbytný,
- individuální plán v případě střídavé péče, zajistit optimální rozvržení vzdělávacího režimu při výuce,
- při péči o nezletilou postupovat společně, důsledně, klidně a trpělivě,
- ze strany obou rodičů vymezovat hranice ve výchově,

- výchova by i v rámci střídavé péče měla být jednotná.

Z vlastního pozorování a pohovoru s nezletilou vyplývá:

Jedná se vzrůstem spíše o drobnější dívku. V minulosti byla velmi živá, aktivní ale i současně velmi citlivá až přecitlivělá. V kolektivu je velmi oblíbena, nemá potíže v navazování vztahů s vrstevníky. Obtížně snášela rozpad rodiny, ale i přesto vázala pozitivní citové vazby k oběma rodičům. Od roku 2015 dívka výrazně prohloubila vzájemný citový vztah s matkou.

Doplňující metody:

- dotazník pro nezletilé děti i rodiče v otázce střídavé péče – hodnocení nejvýznamnějších kladů a záporů daného typu péče.

Srovnání situace pohledem nezletilé - v minulosti a současné době:

V současné době dívka K. sděluje, že střídavá péče jí vyhovuje v prováděné formě a funguje bez problémů. Nicméně by raději byla u matky, kde má vlastní samostatný pokoj. Zatímco u otce se musí o pokoj dělit s dcerou otcovy současné partnerky.

V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Nebyli schopni spolu komunikovat, domlouvat se na základních záležitostech ohledně nezletilé dcery. Vzájemně se napadali, nepředávali si základní informace, situace byla pro dceru velmi zatěžující, psychicky náročná, z tohoto důvodu nezletilá také musela pravidelně navštěvovat dětského psychologa.

V současné době je situace dle sdělení matky i otce zklidněná. Rodiče spolu komunikují bez větších obtíží, dokáží se domlouvat na základních potřebách a péči o nezletilou dceru. Předávají si informace dle fungujícího zavedeného systému, již spolu komunikují i osobně oproti počáteční fázi, kdy tohoto nebyli schopni a komunikovali pouze prostřednictvím sms.

Prognóza:

Z úhlu pohledu zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že se situace s ohledem na uvedený typ péče, velmi zlepšila. Přestože na počátku, dle našeho názoru nebyl typ uvedené péče s ohledem na nekomunikaci mezi rodiči jako zcela vhodný, ale dále

s ohledem na nemožnost rodičů dohodnout se vzájemně na jiném typu péče byl považován za jediný možný dosažený vzájemný kompromis mezi rodiči. Střídavá péče, tak, jak byla mediátorem nastavena od počátku, fungovala, proto je i prognóza v současné době s ohledem na názory nezl. Dívky K. I jejích rodičů považována za příznivou. Kdy v minulosti znalecký posudek sice uvedl, že by bylo nejvhodnější svěřit dceru do péče otce a matce umožnit co nejširší styk, ale v současné době se situace změnila a dcera citově tíhne více k matce. Toto může být ovlivněno i tím, že matka s dcerou v současné době pobývá sama, zatímco u otce dcera vyrůstá spolu s otcovou současnou partnerkou a její dcerou.

Závěrem:

Závěrem této kazuistiky se dle našeho zjištění prokázalo, že v tomto konkrétním případě se projevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci.

PŘÍLOHA P II : KAZUISTIKA Č. 2 - CHLAPEC H.

Chlapec H. narozen roku 2004. V současné době je ve střídavé péči mezi rodiči a to lichý týden v péči otce a sudý týden u matky. Střídavá péče mezi rodiči probíhá v jednom městě na Jižní Moravě. Chlapec H. má mladšího bratra, narozeného roku 2007.

Z rodinné a osobní anamnézy vyplývá:

Rodiče v současné době jsou již rozvedeni. Otec pracuje v jihomoravské armaturce jako seřizovač. Nemá již žádnou další vyživovací povinnost. Matka chlapce žije v současné době sama, je zaměstnána u nadnárodní společnosti, nemá další vyživovací povinnost. Od roku 2012 byla nezletilému chlapci stanovena střídavá péče na základě vzájemné dohody mezi rodiči. V rodině i několikrát zasahovaly orgány činné v trestním řízení, kdy se rodiče vzájemně i fyzicky napadli. A matka poté musela vyhledat lékařskou pomoc. Ve chvíli, kdy rodiče bydleli každý ve vlastní domácnosti, tak matka se svou matkou v době nepřítomnosti otce navštívila chlapce H., který byl sám doma, a vzaly nezletilým dětem potřeby na sport a začaly jej „vydírat“ ať jde k nim, jinak mu věci samy dobrovolně nevydají. Chlapec začal proto volat otci, kdy otec mezitím zajistil účast a přítomnost Městské policie, která poté na místě zasáhla. Výsledkem zásahu bylo to, že matka se svou matkou musely nezletilému synovi H. vrátit věci. Poté syn H. začal bydlet pouze u otce, na základě jeho přání. K matce docházel pouze o víkendu a mladší syn R. zůstal u matky, kdy se ovšem u něj začaly projevovat psychické problémy a začal se pomočovat. V roce 2016 matka nezletilých dětí odjela na 5 měsíců za prací do Německa, kdy za celou dobu chlapcům ani nezavolala, otcí nepodala žádné informace, nezaslala mu žádné výživné. Před tím, než matka odcestovala, tak měla 14 dní dovolenou a oba chlapce poslala k otcí s tím, že má nárok na dovolenou a proto otcí chlapce posílá.

Chlapec H. byl na doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyšetřen v Dětském centru v roce 2014.

Od roku 2002 žila rodina společně v bytě v městě na Jižní Moravě. Zpočátku bylo manželství bezproblémové, po narození dvou nezletilých dětí se začal vztah rodičů rozvíjet disharmonicky. Oba rodiče vzájemně začali poté mít potřebu dalších partnerů, kdy toto zřejmě jejich vzájemný partnerský vztah hluboce rozvrátilo.

Z vyšetření dětským psychologem v Dětském centru:

Nezletilý chlapec je ve střídavé péči mezi rodiči. Rodiče sdělují, že manželství bylo v roce 2012 rozvedeno, děti byly svěřeny do střídavé péče. V roce 2014 oba bývalí manželé žili ve stejném městě a ve stejném domě, pouze na jiném podlaží. Nezletilý chlapec H. měl jedenkrát vystaven odklad povinné školní docházky, ve školním roce 2014/2015 byl žákem 5. ročníku sportovní třídy. Stávající vzdělávací program bez problému zvládal, na konci 5. ročníku měl vyznamenání. Jako nejoblíbenější předměty uvádí tělesnou výchovu a matematiku, jako obtížnější se mu jeví humanitní předměty. Zájmy: od tří let hraje aktivně hokej, trénuje 5x týdně a o víkendech hraje zápasy.

Psychologické vyšetření se uskutečnilo na podzim roku 2014, věk dítěte v té době byl 11 let. Dostavil se v doprovodu obou rodičů. Chlapec se jevil jako klidný, bez známek zvýšeného napětí, Spolupráce s ním byla na dobré úrovni. Nezletilý H. Má situaci rodičů v současné době poměrně racionálně zpracovanou, vnímá napjaté vztahy, ale věří, že by bylo možno obnovit mezi nimi vzájemné vazby. Myslí si, že by rodiče měli své problémy mezi sebou vzájemně řešit. Nezletilý dále sděluje, že stále jezdí na společné výlety, které organizuje a financuje táta. Během dne jsou v bytě otce, pokud matka pracuje, v noci spí výhradně v bytě matky. Neskryvá, že má o své rodiče strach. O svém bratrovi sděluje, že tento je situací více poznamenán, má psychické problémy a z toho důvodu je veden v odborné péči lékaře. Chlapec dále sděluje, že rodiče sledují jeho úspěchy ve škole, zajímají se o jeho prospěch, připravují se s ním na vyučování. Hodnocení ze strany rodičů u něj vyvolává obavy, jak budou reagovat na případně horší známku.

Závěr z vyšetření:

Nezletilý se v současné době v dané péči striktně nestřídá po týdnu, ale děti tráví čas s rodiči dle aktuální situace a potřeby. Chlapec si je vědom napjaté situace mezi rodiči. Přesto je přesvědčen a přál by si, pokud by rodiče byli schopni se vrátit a navázat citové vazby. Oproti svému bratrovi působí vyrovnanějším dojmem. Má v rámci svého věku náhled na situaci. Jako aktivnější a rozhodnější se mu jeví otec. Chlapec velmi těžce nese neshody mezi rodiči.

Doporučení pro rodiče nezletilého chlapce:

- nezbytnost komunikace mezi oběma rodiči,
- atmosféra klidu a vzájemné důvěry, nezatahovat nezletilého syna do vzájemných osobních sporů,
- možnost podílení se rodičů na volnočasových aktivitách syna- sport,
- při péči o nezletilého postupovat společně, důsledně, klidně a trpělivě,
- ze strany obou rodičů vymezovat hranice ve výchově,
- výchova by i v rámci střídavé péče měla být jednotná.

Z vlastního pozorování a pohovoru s nezletilým vyplývá:

Jedná se vzhledem k fyzicky vyspělého chlapce. V minulosti byl velmi fixován na oba dva rodiče, v současné době matku nevyhledává, veškerý čas tráví spíše s otcem nebo na hokeji. V kolektivu svých vrstevníků je chlapec oblíbený, nemá potíže s navazováním vztahů s vrstevníky.

Doplňující metody:

- dotazník pro nezletilé děti i rodiče v otázce střídavé péče – hodnocení nejvýznamnějších kladů a záporů daného typu péče.

Srovnání situace pohledem nezletilých - v minulosti a současné době:

V současné době chlapec H. sděluje, že střídavá péče funguje dle jeho přání. Rodiče se řídí tím, u koho chce chlapec v tu danou chvíli být. Komunikace mezi rodiči je v současné době bezproblémová.

V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Nebyli schopni spolu komunikovat, domlouvat se na základních záležitostech ohledně nezletilých synů. Vzájemně se napadali fyzicky i slovně, nepředávali si základní informace. Tato situace byla pro chlapce velmi zatěžující a psychicky náročná.

V současné době je situace dle sdělení zklidněná. Rodiče spolu v současné době komunikují lépe než v minulosti, rodiče spolu vzájemně komunikují na bázi běžných mezilidských vztahů.

Prognóza:

Z úhlu pohledu zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že v současné době je prognóza daného typu péče víceméně pozitivní. Rodiče nezletilého dítěte tuto péči striktně nevyžadují. Chlapci ponechávají jistou volnost v tom, kdy se chtějí s rodiči stýkat. Jezdí na společné výlety, mají společné aktivity i nadále i po rozvodu manželství. Oproti minulosti chlapec danou situaci nesou již lépe. Chlapec je již s danou situací srovnaný a je zvyklý na daný režim střídavé péče. Je možné, že do budoucna se daný typ péče s ohledem na zájmové kroužky chlapce, které jsou finančně a časově náročné, dále i možnosti rodičů a jejich vzájemný vztah, může daný typ péče změnit.

Závěrem:

Závěrem této kazuistiky se dle našeho zjištění prokázalo, že v tomto konkrétním případě se projevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci.

PŘÍLOHA P III. KAZUISTIKA č. 3- CHLAPEC R.

Chlapec R. narozen roku 2007. V současné době je ve střídavé péči mezi rodiči a to lichý týden v péči otce a sudý týden u matky. Střídavá péče mezi rodiči probíhá v jednom městě na Jižní Moravě. Chlapec H. má staršího bratra, narozeného roku 2004.

Z rodinné a osobní anamnézy vyplývá:

Rodiče v současné době jsou již rozvedeni. Otec pracuje v jihomoravské armaturce jako seřizovač. Nemá již žádnou další vyživovací povinnost. Matka chlapce žije v současné době sama, je zaměstnána u nadnárodní společnosti, nemá další vyživovací povinnost. Od roku 2012 byla nezletilému chlapci stanovena střídavá péče na základě vzájemné dohody mezi rodiči. V rodině i několikrát zasahovaly orgány činné v trestním řízení, kdy se rodiče vzájemně i fyzicky napadli. A matka poté musela vyhledat lékařskou pomoc. Chlapec R. zůstal u matky, na rozdíl od jeho staršího bratra, kdy se ovšem u něj začaly projevovat psychické problémy a začal se pomočovat. V roce 2016 matka nezletilých dětí odjela na 5 měsíců za prací do Německa, kdy za celou dobu chlapcům ani nezavolala, otcí nepodala žádné informace, nezaslala mu žádné výživné. Před tím, než matka odcestovala, tak měla 14 dní dovolenou a oba chlapce poslala k otcí s tím, že má nárok na dovolenou a proto otcí chlapce posílá.

Chlapci, starší H. a mladší R., byli na doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí vyšetřeni v Dětském centru v roce 2014.

Od roku 2002 žila rodina společně v bytě v městě na Jižní Moravě. Zpočátku bylo manželství bezproblémové, po narození dvou nezletilých dětí se začal vztah rodičů rozvíjet disharmonicky. Oba rodiče vzájemně začali poté mít potřebu dalších partnerů, kdy toto zřejmě jejich vzájemný partnerský vztah hluboce rozvrátilo.

Z vyšetření psychologem v Dětském centru:

Nezletilý měl také odklad povinné školní docházky ve školním roce 2014/2015. V roce 2014/2015 byl žákem 1. ročníku, kde navštěvuje po vyučování i školní družinu. Chlapec R. má rád kreslení.

Psychologické vyšetření se uskutečnilo na podzim roku 2014, věk dítěte 7 let 6 měsíců. Dostavil se v doprovodu obou rodičů. Chlapec při vyšetření spolupracuje, po celou dobu

vyšetření je patrně větší napětí, psychomotorický neklid. Odpovídá ochotně. Stejně jako bratr problematickou situaci mezi rodiči vnímá, s ohledem na svůj věk ji nemá dostatečně zpracovanou, ale myslí si, na rozdíl od bratra, že by rodiče spolu už být neměli, protože by se hádali. Potvrzuje, že s bratrem i rodiči jezdí na společné výlety. Během dne pobývají u otce, v noci spí u matky. Nezletilý by s tátou rád trávil více času. Pohled chlapce na současný stav rodiny, kterou vyjádřil kresbou, kterou poukazuje na roztržičnost rodinných vzájemných vazeb. Děti spolu tvoří koalici, drží se za ruce, otec je v dolním patře, stoupá nahoru k dětem, matka je venku před dveřmi do domu, její pozice je zjemněna květinou. Chlapec je velmi citlivý, dlouhodobě vnímá neshody mezi rodiči, jejich hádky, rozchod rodičů si uvědomuje, nemá však možnost je racionálně zpracovat. Otec se snaží rodinu stmelit, bydlí ve stejném domě, kdy je dělí pouze jedno podlaží. Otec by chtěl vztah obnovit, matka není definitivně rozhodnutá, má vůči svému exmanželovi výhrady. Rodiče navštívili psychologickou poradnu, ale matka po prvním kontaktu v terapii pokračovat. Vzhledem k situaci se jeví nejvhodnější pokračovat i nadále v péči psychologů o nezletilé děti a rodiče v poradně pro mezilidské vztahy.

Doporučení pro rodiče nezletilého chlapce:

- nezbytnost komunikace mezi oběma rodiči,
- atmosféra klidu a vzájemné důvěry, nezatahovat nezletilého syna do vzájemných osobních sporů,
- možnost podílení se rodičů na volnočasových aktivitách syna- sport,
- při péči o nezletilého postupovat společně, důsledně, klidně a trpělivě,
- ze strany obou rodičů vymezovat hranice ve výchově,
- výchova by i v rámci střídavé péče měla být jednotná,
- pokračování v terapii psychologa, psychoterapeuta a odborného lékaře.

Z vlastního pozorování a pohovoru s nezletilým vyplývá:

Jedná se o vzrůstem o menšího chlapce. V minulosti byl velmi fixován na oba dva rodiče, v současné době vyhledává spíše kontakt s matkou, tráví s ní více času než s otcem. Dle našeho názoru je to zapříčiněno tím, že chlapec trpí psychickými problémy a pomočováním,

kdy matka chlapce v noci budí, aby se nepomočil, toto u otce nepraktikovali. Otec chce vést chlapce k samostatnosti. Matka toto otci zazlívá, nechápe ho. Chlapec je spíše uzavřený, nevyhledává vrstevníky.

Doplňující metody:

- dotazník pro nezletilé děti i rodiče v otázce střídavé péče – hodnocení nejvýznamnějších kladů a záporů daného typu péče.

Srovnání situace pohledem nezletilých - v minulosti a současné době:

V současné době chlapec sděluje, že střídavá péče funguje dle jeho přání. Rodiče se řídí tím, u koho chce chlapec v tu danou chvíli být. Komunikace mezi rodiči je v současné době bezproblémová.

V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Nebyli schopni spolu komunikovat, domlouvat se na základních záležitostech ohledně nezletilých synů. Vzájemně se napadali fyzicky i slovně, nepředávali si základní informace. Tato situace byla pro chlapce velmi zatěžující a psychicky náročná. Poté začal mít chlapec psychické potíže a začal se pomočovat.

V současné době je situace dle sdělení zklidněná. Rodiče spolu v současné době komunikují lépe než v minulosti, rodiče spolu vzájemně komunikují na bázi běžných mezilidských vztahů.

Prognóza:

Z úhlu pohledu zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že v současné době je prognóza daného typu péče víceméně pozitivní. Rodiče nezletilého chlapce tuto péči striktně nevyžadují. Děti ponechávají jistou volnost v tom, kdy se chce s rodiči stýkat. Jezdí na společné výlety, mají společné aktivity i nadále i po rozvodu manželství. Oproti minulosti chlapec danou situaci nese již lépe. Chlapec je již s danou situací srovnaný a je zvyklý na daný režim střídavé péče. Je možné, že do budoucna se daný typ péče s ohledem na zájmové kroužky, dále i možnosti rodičů a jejich vzájemný vztah, může daný typ péče změnit.

Závěrem:

Závěrem této kazuistiky se dle našeho zjištění prokázalo, že v tomto konkrétním případě

se projevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci.

PŘÍLOHA P IV : KAZUISTIKA Č. 4 - CHLAPEC M.

Chlapec M. narozený roku 2008. V současné době žije střídavě týden u otce ve městě na Jižní Moravě a týden u matky také v městě na Jižní Moravě. Města jsou od sebe vzdáleny 6 km. Dle sdělení rodičů byly zaznamenány následující skutečnosti:

Z rodinné a osobní anamnézy vyplývá:

Otec chlapce dříve pracoval jako osoba samostatně výdělečně činná, v oboru management, v současné době je veden na Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, má další vyživovací povinnost k dceři z předchozího vztahu. Otec byl v roce 2012 odsouzen k výkonu trestu za neplnění vyživovací povinnosti ke svému nezletilému synovi. Otec do dnešní doby nechápe důvody, proč od něj matka odešla. Do dnešního dne by si přál, aby se k němu matka vrátila. Další informace ohledně anamnézy otce nejsou dostupné. Matka chlapce žije v současné době s novým partnerem, je zaměstnána v sázkové kanceláři, nemá další vyživovací povinnost. Od roku 2014 byla nezletilému chlapci M. stanovena střídavá péče na základě dohody rodičů prostřednictvím mediátora, poté tato dohoda byla schválena soudně.

Chlapec M. prodělal nemoci související s jeho věkem, vážněji nemocný nebyl. V srpnu 2014 byl vypracován znalecký posudek, kdy doporučení soudního znalce bylo svěření nezletilého chlapce do výlučné péče jednoho z rodičů, kdy druhému rodiči by měl být stanoven široký styk. Soudem bylo následně rozhodnuto o svěření nezletilého chlapce do střídavé péče s týdenním turnusem. V září roku 2015 byl vyšetřen v Centru pro rodinu a sociální péči z podnětu rodičů, z důvodu, jakou základní školu by měl nezletilý chlapec navštěvovat a pro posouzení školní zralosti. Z vyšetření vyplynulo, že není důvod k doporučení ročního odkladu školní docházky. Rodičům bylo doporučeno uzavřít mezi sebou dohodu ohledně péče o nezletilého chlapce do doby soudního řízení. Rodiče následně prostřednictvím sociálně-právní ochrany dětí došli k dohodě, kdy přistoupili na střídavou péči o nezletilého chlapce v týdenním intervalu. Toho času měl chlapec M. nastupovat do 1. třídy Základní školy na základě předběžného opatření soudu, bylo rozhodnuto, že M. zahájí školní docházku ve škole v místě bydliště otce.

Z vyšetření psychologem v Centru pro rodinu:

Při rozhovoru nezletilý M. navazoval kontakt přiměřeně, na vyzvání spolupracoval. V diagnostické metodě kreslení chlapec nakreslil jednoduché postavy matky, otce, sebe

samého a polorodého sourozence, který je ze strany otce. Rozumové schopnosti nezletilého jsou průměrné. Má kvalitní úroveň všeobecných informací. Sociální úsudek je přiměřený věku, jde o schopnost porozumění realitě. Nezletilý chlapec byl komunikativní, spíše však méně mluvný.

Závěr z vyšetření:

Z projevu dítěte je patrné, že se jedná o chlapce velmi vyzrálého, vyspělého. Toto chování je projevem disharmonickým vztahem rozvádějících se rodičů. Jsou patrné i snahy manipulovat s oběma rodiči, kdy chlapec zjistil, že z nefungujícího vztahu mezi rodiči může těžit ve svůj prospěch.

Doporučení pro rodiče nezl. chlapce:

- nezbytnost komunikace mezi oběma rodiči,
- vzájemná informovanost ohledně volnočasových aktivit, školní docházce,
- atmosféra klidu a vzájemné důvěry,
- při péči a výchově o nezletilého postupovat jednotně,
- ze strany obou rodičů vymezovat hranice ve výchově.

Z vlastního pozorování a pohovoru s nezletilou vyplývá:

Jedná se vzhledem spíše o drobnějšího chlapce. V minulosti byl chlapec velmi aktivní, společenský, ale v současné době je spíše uzavřený, lítostivý. V kolektivu svých vrstevníků je spíše uzavřený, nevyhledává širší kolektiv, stačí mu jeden, dva kamarádi. Chlapec snášel rozpad rodiny dobře, pozitivní citové vazby váže k oběma rodičům, nicméně v současné době více tíhne k otci.

Doplňující metody:

- dotazník pro nezletilé děti i rodiče v otázce střídavé péče – hodnocení nejvýznamnějších kladů a záporů daného typu péče.

Srovnání situace pohledem nezletilého - v minulosti a současné době:

V současné době chlapec M. sděluje, že střídavá péče mu nevyhovuje. Chtěl by být raději u otce. S otcem si více rozumí, v okolí domova má více kamarádů než v místě bydliště matky.

V minulosti byla situace mezi rodiči značně vyhrocená. Mezi rodiči nebyla možná žádná dohoda, vzájemná komunikace byla velmi problematická. Rodiče se nedokázali dohodnout na důležitých záležitostech týkajících se nezletilého syna, např. do které Základní školy bude docházet, kdy o této skutečnosti musel rozhodovat soud na základě předběžného opatření. Nicméně mezi rodiči byla nastavena mimosoudní dohoda, ve které se rodiče dohodli na střídavé péči pro nezletilého syna, kdy tato forma péče byla pro nezletilého chlapce nejpříjemnější.

V současné době je situace dle sdělení matky i otce zklidněná. Rodiče spolu již komunikují bez větších obtíží. Problém vnímají v tom, že nezletilý chlapec již nechce praktikovat formu střídavé péče, chce být pouze u otce. V současné době chlapci tato forma nevyhovuje, je v ní nešťastný.

Prognóza:

Dle našeho pohledu jako zpracovatele diplomové práce se nám jeví, že se situace s ohledem na uvedený typ péče, zhoršila. Přestože na počátku, dle našeho názoru byl typ uvedené střídavé péče s ohledem na komunikaci mezi rodiči jako zcela vhodný, jelikož rodiče spolu ze začátku komunikovali bez potíží, dokázali se dohodnout na veškerých věcech týkajících se nezletilého chlapce, byl tento typ péče považován za vhodný. Matka v září roku 2011 odešla ze společné domácnosti společně s nezletilým chlapcem, kdy si podala návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému chlapci. Do doby nařízeného soudního jednání byl nezletilý chlapec střídavě v péči u obou rodičů. Matka ve svém návrhu trvala na svěřeni dítěte do své výlučné péče. V průběhu soudního jednání se rodiče domluvili na tom, že chlapec bude i nadále v péči obou rodičů a trvali na zastavení soudního řízení. Tato dohoda mezi rodiči trvala asi jeden rok. Poté otec odmítal chlapce matce vrátit. Matka poté podala znovu návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému synovi. Rodiče se mimosoudně dohodli prostřednictvím sociálně-právní ochrany dětí na střídavé péči do doby nařízeného soudního řízení. V průběhu soudního řízení každý z rodičů trval na svěřeni nezletilého chlapce do své výhradní péče, z tohoto důvodu byl

vypracován znalecký posudek, kdy doporučením soudního znalce bylo svěřit nezletilého chlapce do výlučné péče jednoho z rodičů a druhému rodiči stanovit rozšířený styk. Soudem bylo následně rozhodnuto o svěřením nezletilého chlapce do střídavé péče obou rodičů s týdenním intervalem. Matka se proti tomuto rozsudku odvolala, kdy Krajský soud rozsudek se svěřením nezletilého chlapce do střídavé péče obou rodičů potvrdil, i přes přání nezletilého chlapce, který chtěl zůstat ve výlučné péči otce.

Závěrem:

Závěrem této kazuistiky se dle našeho zjištění prokázalo, že v tomto konkrétním případě se neprojevila střídavá péče jako nejvhodnější forma péče v dané situaci.

PŘÍLOHA P V: DOTAZNÍK Č. 1- DOTAZNÍK PRO RODIČE OHLEDNĚ JIMI SPATŘOVANÝCH Kladů A ZÁPORŮ STŘÍDAVÉ VÝCHOVY

Dobrý den,
dovoluji si Vás požádat o spolupráci při vyplnění předloženého dotazníku, který bude součástí diplomové práce na téma „Postoje ke střídavé péči- rodiče versus děti“. Předložený dotazník je anonymní a bude soužit pouze k vypracování diplomové práce. Dotazník bude předložen i Vaším dětem.
Předem děkuji za spolupráci a Vaši ochotu.

Sabina Handlová

DOTAZNÍK PRO RODIČE OHLEDNĚ JIMI SPATŘOVANÝCH Kladů A ZÁPORŮ STŘÍDAVÉ VÝCHOVY:

1. Jaké spatřujete kladné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?
2. Jaké spatřujete záporné stránky ve Vámi praktikované střídavé výchově?
3. Je podle Vás daný typ péče pro Vaše dítě vhodný?
4. Proč si myslíte, že je právě tento typ péče je nejvhodnější pro Vaše dítě?
5. Byli byste ochotni do budoucna danou alternativu výchovy kvůli potřebám Vašeho dítěte změnit?

PŘÍLOHA P VI: DOTAZNÍK Č. 2- DOTAZNÍK PRO DĚTI OHLEDNĚ JIMI SPATŘOVANÝCH Kladů A ZÁPORŮ STŘÍDAVÉ VÝCHOVY

DOTAZNÍK PRO DĚTI OHLEDNĚ JIMI SPATŘOVANÝCH Kladů A ZÁPORŮ STŘÍDAVÉ VÝCHOVY:

1. Nevadí Ti, že jsi (v daném intervalu) – po týdnu, čtrnácti dnech střídavě u maminky nebo tatínka?
2. Myslíš, že je to v něčem lepší než kdybys byl/a stále u mamky/tatky?
3. Myslíš, že je to v něčem horší než kdybys byl/a stále u mamky/tatky?

Chtěl/a bys třeba něco jinak, než to je v současné době?

Až budeš větší, dokážeš si představit, že by (ses nestřídal/a) změnil/a typ péče?

